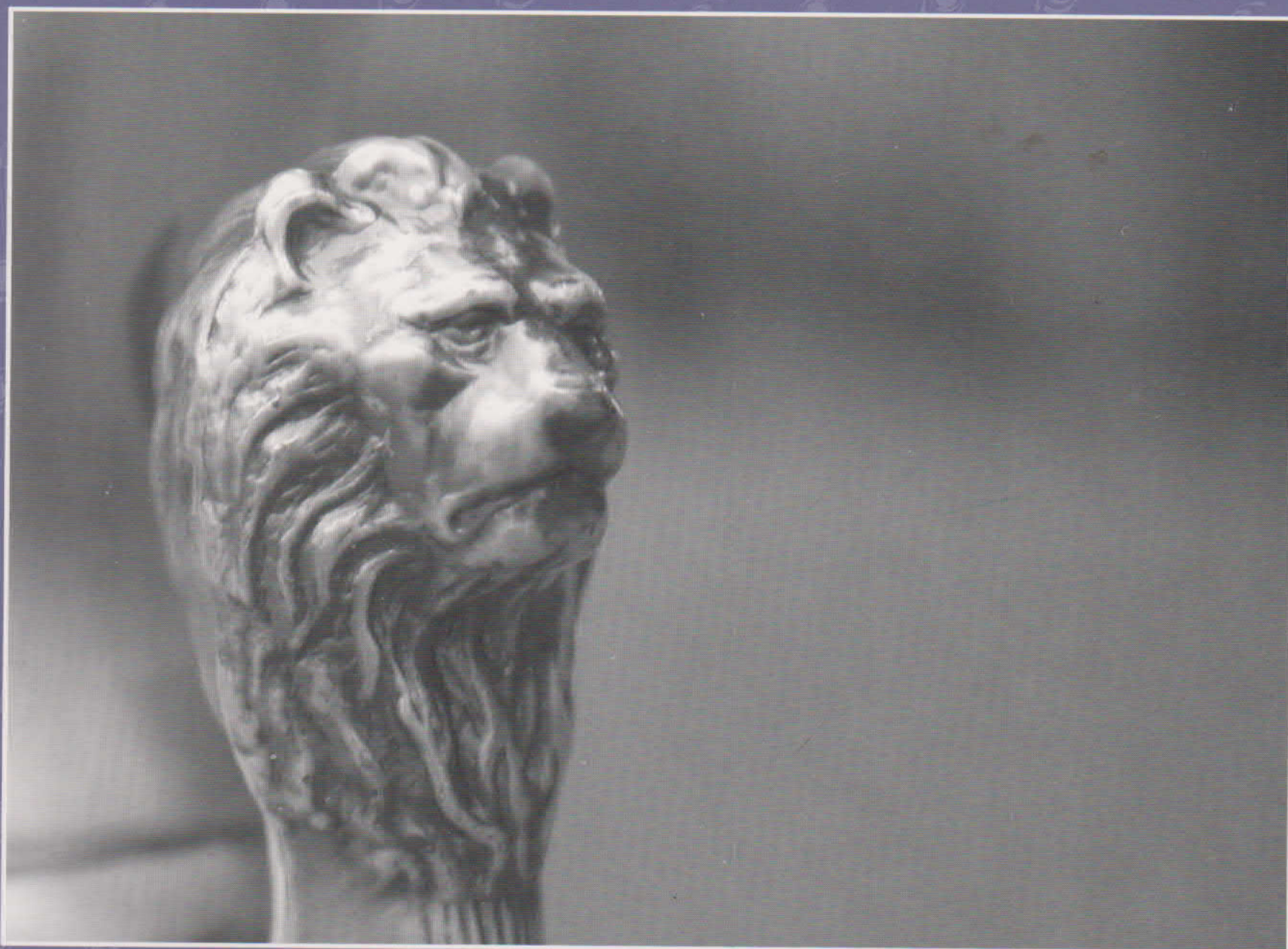

Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland

Tino Huijnen

Uit Eijdsens Verleden

juli 2004

nr. 98-99

Colofon

Uit Eijdens Verleden:
Een uitgave van de Stichting
Eijdens Verleden

Redactie:

René Huijnen
Trees Jacobs
Willy Jeukens
Jean-Pierre Piters
Guy Schroen

Grafische vormgeving:

Judith Geraerts-Huijnen

Druk:

Imprimerie Wagelmans s.a.
B 4600 Visé

ISSN 0920-3915

Inhoudsopgave

06	Van de redactie
07	Inleiding
08	I. De opkomst van de schutterijen
08	1. De eerste schuttersgilden rond 1300
08	2. De Guldensporenslag
08	3. De schuttersgilden/schutterijen van 1300 tot 1600
09	4. De schuttersgilden/schutterijen van 1600 tot 1815
09	5. De schuttersgilden/schutterijen van 1815 tot heden
10	II. Oprichting van de schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland
10	1. De geschiedenis van Oost
10	De Luigouw/Luikergouw
10	Het ontstaan van de heerlijkheid Oost
10	De heren van Oost
12	Opheffing van de heerlijkheid Oost
12	De zelfstandige gemeente Oost
12	De opheffing van de gemeente Oost
12	De Cloppenburg
13	Het kasteel Oost
14	2. De oprichter van de schutterij
14	3. Het jaar van oprichting
16	4. De doelstelling
17	5. De naam Sebastianus
17	6. Het beschermheerschap van de schutterij
18	III. Organisatiestructuur
18	1. Het bestuur van de schutterij
18	2. De Broederschap St. Sebastianus
19	3. De Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland
19	4. Raad van Advies
19	5. Overkoepelende organisaties
20	IV. De samenstelling van de schutterij
20	1. De officieren of de overheid
22	2. De overige rangen en standen
22	3. De sappeurs
24	4. De marketensters
25	5. Het tambourkorps
27	V. De uitmonstering van de schutterij
27	1. De kleding
27	De kleding van de schuttersgilden in de Middeleeuwen
28	De kleding van de schutterij in de periode 1750-1933
28	De kleding van de schutterij in de periode 1933-1956
28	De kleding van de schutterij in de periode 1956-2000
29	De kleding van de schutterij vanaf 2000
30	2. De geweren

- 34 VI. Waardevolle attributen waarover de schutterij beschikt
- 34 1. Het koningszilver
- 35 2. De vaandels
- 35 Het vaandel van 1880
- 36 Het vaandel van 1966
- 36 Het vaandel van 1995
- 38 3. De standaard
- 38 4. Het schuttersboek
- 39 5. De schuttenbeker
- 39 6. Het beeldje van de heilige Sebastianus
- 40 VII. Traditionele feesten en activiteiten van de schutterij
- 40 1. Het feest van Sint-Sebastianus, de patroonheilige van de schutterij
- 40 2. Het vogelschieten
- 40 Kort historisch overzicht
- 40 Het verloop van het vogelschieten bij de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland
- 44 3. Het koningmeisteken
- 44 De datum
- 44 De taken van de koningin
- 45 De inhuldiging van de koning
- 46 4. Schuttersfeesten
- 46 Het Oud Limburgs Schuttersfeest (OLS)
- 47 Deelname van de schutterij aan het OLS en de bondsfeesten
- 48 5. De Bronk
- 48 Bronkzondag
- 49 Bronkmaandag
- 50 Het "Sjut maoëke" op bronkmaandag
- 51 6. Ceremoniële begrafenis van een lid van de schutterij
- 52 VIII. Slot
- 53 Bijlagen
- 53 I. Heren en Vrouwe van de Heerlijkheid Oost (1373-1794)
- 53 II. Keizers en Koningen van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland
- 54 III. Koninginnen van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland vanaf 1934 tot heden
- 54 VI. De samenstelling van het bestuur van de schutterij (2004)
- 54 V. De samenstelling van het bestuur van de Orde Broederschap Sebastianus Oost-Maarland (2004)

Van de redactie

Toen in het jaar 2000 de schutterij van Oost-Maarland haar 250-jarig jubileum vierde, realiseerde de redactie van Uit Eijdsens Verleden zich dat de geschiedenis van deze zo oude en zo Eijdsense vereniging nog niet uitgebreid beschreven was. Het plan om een bijdrage hierover in UEV te publiceren werd uitgewerkt en al snel bleek dat een artikel te beperkt zou zijn om recht te doen aan de lange historie van de schutterij. Het moest minstens een heel nummer zijn; het werd een dubbelnummer. Deze UEV 98-99 verschijnt vanwege het 250-(inmiddels 254-)jarig jubileum en bij gelegenheid van het Schuttersfeest van de Zuid-Limburgse Federatie, het "klein OLS", dat dit jaar door de schutterij wordt georganiseerd en dat plaatsvindt in Oost-Maarland op 16, 17 en 18 juli.

Tino Huijnen schreef de tekst en wij bedanken hem daarvoor. De samenwerking met de redactie was bijzonder goed. Gemaakte afspraken kwam hij altijd na. Hij stond steeds open voor nieuwe ideeën en suggesties. Het is een goede tekst geworden. Toch was het onvermijdelijk dat sommige stukken iets minder vlot leesbaar zouden zijn dan de rest van de tekst. Dat ligt zeker niet aan Tino, maar aan het onderwerp van zo'n passage. Zo is bijvoorbeeld het onderdeel "De beschermheren van de schutterij" nodig voor de volledigheid van het verhaal, maar de veelheid adellijke dames en heren die daar opgevoerd moeten worden, leidt natuurlijk niet snel tot een spannend verhaal dat elke lezer even gretig tot zich zal nemen. Zulke tekstgedeelten zijn bedoeld voor speciaal geïnteresseerden. Anderen kunnen er snel overheen lezen, of ze zelfs overslaan, zonder de draad van het grote verhaal kwijt te raken.

De gegevens die ter beschikking stonden, zorgden nog voor andere problemen. Schriftelijke bronnen betreffende de schutterij bevatten soms vage of twijfelachtige gegevens. Vaak ontbreekt noodzakelijke informatie. De schrijfwijze van namen wijkt wel eens af, jaartallen zijn soms niet juist. Het zijn vaak optekeningen van gegevens die generaties lang mondeling zijn doorgegeven. In die mondelinge overlevering komen fouten en tegenstrijdigheden voor, die later ook schriftelijk werden vastgelegd. Waar de historisch betrouwbare bronnen te kort schieten, is dat in de tekst aangegeven. Het stuk over het jaar van oprichting van de schutterij is hiervan een mooi voorbeeld. Daar blijkt uit de tekst dat we met de uitgave van deze UEV misschien, heel misschien, toch nog op tijd zijn voor het 250-jarig jubileum!

Dit boekje bevat veel foto's. In de bijschriften hebben we de herkomst van de foto's vermeld, voorzover de gegevens bij de redactie bekend waren. Foto's met de letters EV (met nummer) komen uit het archief van de Stichting Eijdsens Verleden. Een groot deel van de foto's is speciaal voor dit nummer gemaakt door Guy Schroen. Zijn foto's zijn te herkennen -naast de kwaliteit- aan de vermelding GS (met nummer).

Wij feliciteren de schutterij met haar bestaan van (ruim) 250 jaar en met het federatiefeest in juli 2004. Moge haar toekomst nog langer en rijker zijn dan haar historie.

Willy Jeukens

Bronnen

De gegevens die uit onderstaande bronnen zijn geput, zijn niet in noten aangegeven, maar ter bevordering van de leesbaarheid verweven in de tekst of weergegeven door middel van citaten.

- Schriftelijke en mondelinge informatie van Gerard Odekerken, voorzitter en kolonel van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland.
- Schriftelijke informatie van H.F.J.M. Nolens, Veldhoven, 29 januari 1996.
- Limburgs Schutterstijdschrift, september 2000, nr. 48.
- Archief gemeente Eijsden.
- H. Conscience: De Leeuw van Vlaanderen, 1838.
- Alfons Ising: Met vliegend vaandel en slaande trom; Hapert: De kempen, 1986.
- Uitgave van De Koninklijke Schutterij St. Sebastianus te Gronsveld: De Groete Broonk; Gronsveld, mei 2000.
- Drs. Luc Wolters: Introductie in het Limburgs schutterswezen; onuitgegeven artikel, 2003.
- Dr. J.L.H. Hartmann; De Reconstructie van een Middeleeuws Landschap; Maaslandse monografieën, 1986 nr. 44.
- Drs. J.L.H. Hartmann: De Jonkheid van Oost; Oost, 1982.
- Drs. M. van Dijk: De schutterije van Heerle; Heerle, april 1994.
- Stichting Eijdsens Verleden: Uit Eijdsens Verleden; oktober 1985, nummer 31.
- Mr. K.J.Th. Janssen de Limpens: De geschiedenis der Heerlijkheid Oost. Roel Hessel en Pieter van der Horst, met bijdragen van diverse kunstenaars: Kasteel Oost en zijn kunstenaars; Uitgeverij van Spijk, Venlo 1991.
- Antoon Paquaij: Kroniek van Eijsden; onuitgegeven editie, Brunssum, februari 1997.

Inleiding

De Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland, opgericht rond 1750, is verreweg de oudste seculiere vereniging in Eijsden. En met Eijsden wordt de oude gemeente Eijsden bedoeld, vóór de herindeling van de gemeenten Eijsden en Gronsveld en de vorming van de nieuwe gemeente Eijsden per 1 januari 1982.

Voor zover we weten is de geschiedenis van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland nooit uitvoerig beschreven. Het was in eerste instantie de bedoeling van de redactie om bij gelegenheid van de organisatie door de schutterij van het federatiefeest van de Zuid-Limburgse schutterijen (ook wel het kleine OLS genoemd), dat dit jaar in Oost-Maarland plaats vindt, aan de vereniging een artikel te wijden in het tijdschrift "Uit Eijdsens Verleden". Ze kreeg echter van de heer Gerard Odekerken, voorzitter van het bestuur van de schutterij, zoveel informatie toegespeeld, dat besloten werd een apart themanummer aan de geschiedenis van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland te wijden.

In hoofdstuk I wordt de opkomst van de gilden en in het bijzonder van de schuttersgilden beschreven en hun metamorfose door de eeuwen heen. In hoofdstuk II wordt kort ingegaan op de geschiedenis van het dorpje

Oost vanaf de Karolingische tijd tot en met de opheffing van de zelfstandige gemeente Oost in 1828.

Bijzondere aandacht wordt in dat hoofdstuk besteed aan de vermoedelijke oprichter van de schutterij en aan de belangrijke rol die de kasteelheren van Oost en Eijsden in de historie van Oost en de schutterij hebben gespeeld.

De hoofdstukken III, IV, V en VI handelen over de wijze waarop de schutterij is gestructureerd, over rangen en standen, de uniformering van het korps in de loop der jaren en over het koningszilver en andere waardevolle attributen waarover de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland beschikt.

Van de traditionele feesten en herdenkingen, waar nodig in historisch perspectief geplaatst, en over andere activiteiten die de schutterij zoal aan de dag legt, kunt u in hoofdstuk VII kennis nemen.

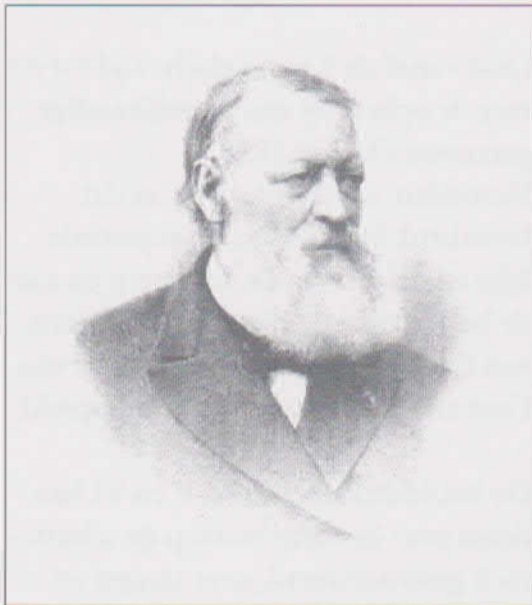
De tekst is verlucht met een groot aantal foto's met onderschriften. Bovendien zijn in de bijlagen achterin veel gegevens verzameld. Tekst, afbeeldingen en bijlagen geven een interessant beeld van de schutterij in het verleden.

Tino Huijnen

De schutterij op het bondsschuttersfeest in Voerendaal, 1992. Foto: EV6532

I. De opkomst van de schutterijen

Hendrik Conscience (1812-1883), schrijver van het boek *De Leeuw van Vlaanderen*. Hij beschrijft de woelingen rond 1300 in Vlaanderen met de Guldensporenslag van 11 juli 1302. Foto: EV6500.

1. De eerste schuttersgilden rond 1300

De eerste schuttersgilden treft men rond 1300 aan in de grote steden in Vlaanderen. Ook de vroegst bekende statuten van de schuttersgilden dateren van rond die tijd. De schuttersgilden waren meestal uitgerust met hand- of kruisbogen. Maar niet alleen de schuttersgilden, ook de ambachtsgilden konden, als de nood aan de man kwam, beschikken over wapens. Die wapens lagen meestal opgeslagen in "het Pand", een gebouw waarin de gilden hun vergaderingen en bijeenkomsten hielden, maar dat daarnaast diende als opslagplaats van de plechtige gildekleding, van de werktuigen van het ambacht en van de proefstukken van de meesters en de gezellen. In de wapenkamer werden de wapens van de ambachten, zoals bogen, speren of hellebaarden (lans of piek met dwarsbijl), opgeslagen. In zijn historische roman *De Leeuw van Vlaanderen*, verschenen in 1838, beschrijft Hendrik Conscience (1812-1883) het Pand van het gilde van het weversgilde in Brugge. De weelde straalde niet alleen af van de buitengevel maar ook van de aankleding binnenin het gebouw.

2. De Guldensporenslag

In dezelfde roman beschrijft Conscience de Vlaamse woelingen rond 1300. De koning van Frankrijk, Philips de Schone, beroofde, op instigatie van zijn echtgenote Johanna, Brugge en andere Vlaamse steden van hun kunst-

Een afbeelding van de Guldensporenslag van 1302. Foto: EV6501.

schatten en rijkdom om zijn overdreven luxueuze hofhouding en zijn leger te kunnen financieren. Onder leiding van de deken van het gilde van de wevers, Pieter de Coninck en de deken van het gilde van de beenhouwers (slagers), Jan Breidel, kwamen de burgers van Brugge (de Klauwaarts) in opstand en werden de Fransen (de Leliaards) met hun paladijnen uit Brugge verdreven. Die opstand leidde op 11 juli 1302 tot de Guldensporenslag. De Franse elitelegers, aanmerkelijk groter in aantal en veel beter uitgerust, werden in de omgeving van Kortrijk door de Vlamingen in de pan gehakt. De ambachtslieden en boeren

Een Vlaams krijger gewapend met een Goedendag. Foto: EV6502.

en de Vlaamse adel waren uitgerust met kruisbogen, slingers en bijlen met lange stelen en "boven het staal" een ijzeren punt. Het meest beruchte en gevreesde wapen echter waarover de Klauwaarts in die tijd beschikten, was een knots met stalen punten, schertsend "Goedendag" genoemd, waartegen geen harnas bestand was. "Elke ruiter die er door geraakt werd viel onfeilbaar uit den zadel", schrijft Conscience.

3. De schuttersgilden/schutterijen van 1300 tot 1600

Het gevolg van de Guldensporenslag was, dat in talrijke steden de ambachtslieden de macht grepen en de leidende klasse buiten spel werd gezet. Om de rust in de steden te handhaven had het

Karel de Stoute, die leefde van 1433 tot 1477. Foto: EV6503.

Maximiliaan van Oostenrijk (1459-1519), Duits keizer en aartshertog van Oostenrijk. Foto: EV6504.

stedelijke gezag behoefte aan een door en door betrouwbaar schutterkorps dat, in tijden van nood, de overheid gewapenderhand ter zijde kon staan. Ook had het schuttersgilde tot taak de onzure elementen, die met de groei van de steden in aantal toenamen en de stad onveilig maakten, te weren. Vanuit Vlaanderen verspreidden de schuttersgilden zich vooral oost- en zuidwaarts. Schutterijen treft men aan in landen als Zwitserland en Oostenrijk, maar meer nog in Duitsland, België en Zuid-Nederland.

In de 15de eeuw nam het belang van de schutterijen als verdedigers van de stad af. Karel de Stoute (1433-1477), hertog van Bourgogne, richtte een uit huurlingen bestaand leger op, waarover hij altijd kon beschikken en dat tegen vergoeding zijn gebied beschermde en

deelnam aan de door hem georganiseerde veldtochten om zijn territorium te vergroten. Zijn opvolger, Maximiliaan van Oostenrijk, introduceerde een groot huurleger van landsknechten. Op krijgstoet volgde achter dat leger een stoet van wagens met reservewapens, materiaal en proviand. Van die tijd dateren ook de marketentsters, die huishoudelijke taken verrichtten en de manschappen tijdens mars en bivak voorzagen van een natje en droogje.

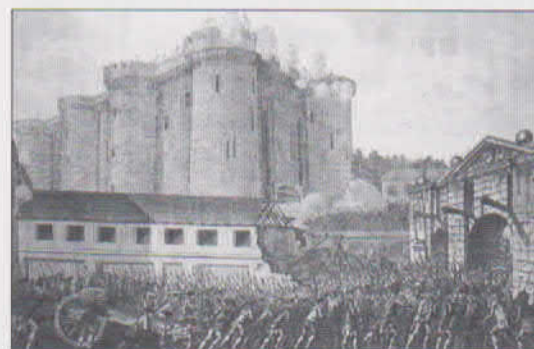
Met de komst van de huurlegers nam het bestaansrecht van de schutterij als beschermer van de stad af. Het aantal schutterijen op het platteland nam in die tijd juist toe. Dat had zijn reden. Als het soldij niet of niet op tijd aan de huurlingen werd uitbetaald of het veroverde gebied als krijgsbuit werd beschouwd, dan werden de dorpen door de krijgslieden, en de in hun kielzog meetrekkende onzure elementen die het met het mijn en dijn niet zo nauw namen, leeggeplunderd. Vast staat dat door de komst van de huurlegers de onveiligheid op het meestal onbeschermde platteland aanmerkelijk toenam. Dat zou de drijfveer van de plattelandsbevolking zijn geweest om schuttersgilden op te richten ter beschutting van hun have en goed tegen de rondtrekkende roversbenden en brandstichters. Echter, tegen de goed getrainde huursoldaten en de goed bewapende misdadigersbenden, stonden de dorpschutterijen vrij machteloos.

In het begin van de 15de eeuw nam het gebruik van vuurwapens, haakbussen en knipbussen, toe en daarmee nam het belang van de schutterij als verdediger van have en goed af. Tijdens de beeldenstorm die de 80-jarige oorlog (1568-1648) voorafging, verdedigden de schuttersgilden soms met succes kloosters, kerken en kapellen tegen de beeldenstormers. Vaak ook werd er lijdzaam toegezien hoe het interieur van de godshuizen kort en

klein werd geslagen, niettegenstaande het feit dat veel schuttersgilden ontstaan waren uit godsdienstige broedersschappen.

4. De schuttersgilden/schutterijen van 1600 tot 1815

Uit onderzoek blijkt dat vooral in de 16de en 17de eeuw veel schutterijen in Limburg zijn opgericht of heropgericht. Het was vele decennia lang een woelige tijd in de Zuidelijke Nederlanden. Tijdens de 80-jarige oorlog stonden de activiteiten van de schuttersgilden op een laag pitje. Na de vrede van Munster (1648), bleef het in onze contreien nog jaren lang onrustig, want de oorlog tussen Frankrijk en Spanje duurde voort, terwijl in 1667 Frankrijk en Engeland in oorlog raakten met de Republiek der Verenigde Nederlanden.

Met de bestorming van de Parijse gevangenis, de Bastille, begon op 14 juli 1789 de Franse Revolutie. Foto: EV6506.

Met de bestorming van de Bastille op 14 juli 1789 brak de Franse Revolutie uit, die ook de omringende landen niet onberoerd liet. In 1794 viel Frankrijk ons land binnen en spoedig werd de Bataafse Republiek (1795-1806) gesticht. Een jaar later werden de arbeiderscorporaties en de schuttersgilden ontbonden en werden hun eigendommen verbeurd verklaard. Wel werden bewapende burgerwachten ingesteld, die later ook wel schutterijen werden genoemd. Die burgerwachten werden niet echt een succes en de oude

Lodewijk Napoleon, broer van Napoleon Bonaparte. Hij werd in 1806 koning van het Koninkrijk Holland. Foto: EV6507.

schuttersgilden leefden weer enigszins op. In 1806 maakte de Bataafse Republiek plaats voor het Koninkrijk Holland en werd Lodewijk, de broer van de inmiddels tot keizer gekroonde Napoleon Bonaparte, tot koning uitgeroepen. Inlijving bij Frankrijk volgde in 1810. Zeeuws-Vlaanderen en Limburg maakten voordien al deel uit van het Franse Keizerrijk. Aan de Franse overheersing kwam in 1815 een eind en dat gaf ruimte voor een echte heropleving van het schutterswezen.

5. Schuttersgilden/schutterijen van 1815 tot heden

Het blijkt, en dat is niet zo verwonderlijk, dat vooral in tijden van oorlog en rampspoed, de schutterijen het zwaar te verduren hebben. Ook in de Tweede Wereldoorlog werden alle activiteiten van de schutterijen verboden en moesten ze hun geweren inleveren. Na die oorlog bloeide het schutterswezen op als nooit tevoren. Het accent ligt tegenwoordig echter, veel meer dan vroeger, op het gezelligheidsmoment, het opluisteren van volksfeesten, het deelnemen aan schuttersfeesten en sacramentsprocessies en het begeleiden van wereldlijke en geestelijke hoogwaardigheidsbekleders.

II. Oprichting van de schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland

1. De geschiedenis van Oost

De Luigouw/Luikergouw

Het dorpje Oost maakte in de Karolingische tijd deel uit van de zogenaamde Luigouw (Luikergouw). Bij de oude Germanen betekende een gouw een onderdeel van het stamgebied. In hoeverre aan een gouw een bestuurlijke of een geografische betekenis moet worden toegekend, blijft een omstreden vraag. Globaal werd de Luigouw begrensd door de Geul in het noorden, de Maas in het westen, Aken in het oosten en Luik in het zuiden. Het dorpje Oost behoorde, vóór zijn verheffing tot heerlijkheid in 1357, tot het land van Daelhem en ressorteerde onder het rechtsgebied van 's-Gravenvoeren, waar de schepenbank was gevestigd. Oost vormde in die tijd een kleine enclave in het land van Daelhem. Het rechtsgebied besloeg niet meer dan de bebouwde kom van het dorp met een oppervlakte van minder dan twintig hectaren. Ten noorden van Oost bevonden zich vruchtbare akkerlanden, terwijl de aan de west- en zuidkant gelegen gronden erg nat waren en voor de akkerbouw minder geschikt. Oost werd volledig omsloten door het territorium van de heerlijkheden Breust en Eijdsen. Het aan Oost grenzende Maarland maakte deel uit van de heerlijkheid Breust.

Op 5 december 1608 richtte de graaf van Gronsveld, Jan van Bronckhorst-Batenburg, een schepenbank op in Oost, bestaande uit een schout, zeven schepenen, een klerk en een gerechtsbode. De criminele justitie echter werd uitgevoerd door de hoofdbank in 's-Gravenvoeren.

Het ontstaan van de heerlijkheid Oost

In Oost lag het kasteel de Cloppenburg, dat midden 14de eeuw allodiaal bezit zou zijn geweest van het geslacht Bongart-Ter Heyden. Het betrof dus

vrij eigen erfgoed. In 1357 droeg ridder Godart van der Heyden zijn goed over aan hertog Wencelaus van Brabant, waardoor de landsheerlijke rechten over Oost in het bezit kwamen van de Hertog van Brabant en kreeg Godart van der Heyden Oost in leen. Door de overeenkomst tussen beiden op 8 februari 1357, werd Oost losgemaakt van het land van Daelhem en tot een afzonderlijke heerlijkheid verheven.

De heren van Oost

Het huwelijk tussen Godart van der Heyden en Agnes von Franckberg bleef kinderloos en na zijn overlijden op 5 december 1373 werd zijn neef Jan van Gronsveld universeel erfgenaam. Oost kwam hierdoor in het bezit van de heren Van Gronsveld. Van 1373 tot 1639 werden de heerlijke rechten uitgeoefend door de heren Van Gronsveld, die vervolgens door verkoop overgingen op de familie Van Berghe, genaamd Trips. Hoewel de heren Van Gronsveld weliswaar de heerlijke rechten hadden over Oost, was het dorp, met uitzondering van enkele tientallen bunders, in het bezit van het geslacht Van Holsit. Door huwelijk van Agnes van Holsit met Hieronimus van Berghe, genaamd Trips, in 1563 was het bezit van Oost op deze familie overgegaan.

De zoon van van Van Berghe, geboren in 1568 en ook Hieronimus genaamd, trad op 21 november 1600 in het huwelijk met Anna van Pallant tot Breidenbemd. Zij overleed op 8 februari 1612. Op 4 november 1615 huwde Hieronimus voor de tweede keer, nu met Johanna van Oyenbrugge Duras. Zijn enige zoon, Edmond Antoon, geboren in 1608 (uit het eerste huwelijk) overleed op 22-jarige leeftijd (1630) tijdens een veldtocht in Italië. Hieronimus van Berghe zelf overleed op 29 maart 1648 op kasteel Oost. Aangerien hij, als gevolg van het overlijden van zijn

zoon, geen mannelijke nakomelingen had, bepaalde hij bij testament dat de enige zoon van zijn oudste dochter, Johan Jacob, baron Von Daun, de heerlijkheid Oost zou erven. Baron Von Daun was niet alleen heer van Oost (1648-1657), maar hij bezat ook de heerlijkheid Sassenheim in Luxemburg en was Groot-Baljuw van de steden Vianden en St.-Vith. Hij was dan zelden op kasteel Oost te vinden.

Door een ruilvereenkomst kwam kasteel Oost in 1657 in handen van Antonius Candidus, baron van Hoensbroeck, die tevens heer van Oost werd. Op korte termijn kocht hij heel wat goederen aan in Eijsden, Maarland en Oost, onder andere "de Kloppenborch". Na het overlijden van zijn eerste echtgenote, Anna M. van Berghe, genaamd Trips op 28 juni 1669, hertrouwde hij in 1673 met Maria A.C. barones de Lamargelle, een dochter van Arnold, baron de Lamargelle, heer van Eijsden en 's-Gravenvoeren en de bouwer van kasteel Eijsden in 1636.

Rond die tijd, 1665, telde Oost 25 gezinnen. Het bezat geen eigen kerk. De heilige mis werd gehoord in een kapel, toegewijd aan Sint-Nicolaas. Die kapel was zeer waarschijnlijk ondergebracht in een burcht, op de plaats waar later kasteel Oost zou worden gebouwd.

Uit het huwelijk tussen Antonius Candidus en Maria A.C. de Lamargelle werd op 4 augustus 1667 op kasteel Oost geboren Ulricus A.D.H.J. graaf van Hoensbroeck, die na het overlijden van zijn vader in 1693 heer van Oost werd. Hij huwde tweemaal. De eerste

keer in 1706, met dispensatie van Paus Clemens XI, met zijn nicht Maria A.A.Ph.G. barones de Lamargelle. Uit dat huwelijk werden vier kinderen geboren, onder wie Catharina A.F. en Isabella A.P.H., die als enigen hun ouders overleefden. En de tweede keer, in 1718, na het overlijden van zijn eerste vrouw op 8 juni 1712, met Anna S.P. gravin van Nesselrode. Dit huwelijk werd gezegend met 6 kinderen: vijf dochters en één zoon. Deze zoon, Cesar Constantin Frans van Hoensbroeck, geboren op 28 augustus 1724, werd op 21 juli 1784 Prins Bisschop van Luik en bleef dat tot zijn overlijden te Luik op 3 juni 1792. Aanvankelijk bewoonde Ulricus A.D.H.J. graaf van Hoensbroeck, kasteel Oost. Op 6 maart 1708 sloot hij met zijn schoonvader een huurovereenkomst, waardoor hij het kasteel Eijsden kon gaan bewonen. In 1712 verhuisde hij opnieuw naar kasteel Oost waar hij tot 1720 bleef wonen. Hij overleed in 1727 in kasteel Eijsden.

Isabella A.Ph. gravin van Hoensbroeck, een dochter uit het eerste huwelijk tussen Ulricus A.D.H.J. graaf van

Hoensbroeck en Maria A.A.Ph.G. barones de Lamargelle, erfde in 1721, na de dood van haar grootvader, Arnold Th.A. baron de Lamargelle, de heerlijkheid Eijsden, terwijl haar zuster Catharina A.Fr. gravin van Hoensbroeck, toen de heerlijkheid Oost in haar bezit kreeg. Catharina A.Fr. gravin van Hoensbroeck, trad op 17 juli 1728 in het huwelijk met Adolphus G.F.G. baron de Colyn de Beusdael.

Op 24 augustus 1729 trad Isabella A.Ph. in het huwelijk met Hubert Maur Fernand, baron de Geloës, geboren te Hasselt op 18 september 1698. Uit dit huwelijk werd op 20 augustus 1731 te Luik Guillaume B.A.M. graaf de Geloës geboren. Na het overlijden van zijn vader in 1763 werd Guillaume B.A.M. graaf de Geloës, heer van Eijsden, nadat hij in 1761 door een schenking van zijn tante Catharina A.Fr. gravin van Hoensbroeck, al heer van Oost was geworden. Aan die schenking gingen nog al wat perikelen vooraf. Het op jeugdige leeftijd gesloten huwelijk tussen Catharina A.Fr. gravin van Hoensbroeck en baron de Colyn de Beusdael hield niet lang stand. Na de

De marketensters op het schuttersfeest in Vijlen, 1999. Foto: EV6533.

scheiding van tafel en bed werd bij akte van 25 maart 1748 de volledige scheiding uitgesproken. Een jaar later, op 28 april 1749, schonk Catharina haar bezittingen aan Adolf C.S. baron van Berghe van Trips, tegen een jaarlijkse lijfrente van 500 dukaten. Als motief voor deze schenking vermeldt de akte dat Van Berghe van Trips haar in de tijd, dat zij door haar man was verlaten, veel diensten had bewezen. Haar man had haar alleen had achtergelaten op kasteel Oost, temidden van rondzwervend krijgsvolk. Het werkelijke motief zou van amoreuze aard zijn geweest. Adolf C.S. baron van Berghe van Trips werd door deze schenking heer van Oost.

Het overlijden van haar gewezen echtgenoot, de Colyn de Beusdael in 1753, bood Catharina A.Fr. de mogelijkheid om een nieuw huwelijk aan te gaan. Familieberaad op kasteel Oost leidde tot een overeenkomst (akte van 19 december 1755) waarbij onder andere de schenking aan Adolf C.S. baron van Berghe van Trips ongedaan werd gemaakt. Wel werd bepaald dat, indien zij kinderloos zou overlijden, deze levenslang het vruchtgebruik over haar goederen zou krijgen. Van 1756 tot 1761 bestuurde ze dan ook weer zelf de heerlijkheid Oost. Op 21 november 1761 schonk zij al haar goederen aan Guillaume B.A.M. graaf de Geloës. Een jaar later overleed Catharina van Hoensbroeck.

Opheffing van de heerlijkheid Oost

Met de inval van de Fransen in november 1794 hielden de heerlijkheden Breust, Eijsden en Oost op te bestaan, waarna bij decreet van 1 oktober 1795 de Zuidelijke Nederlanden door Frankrijk werden geannexeerd. Na inlijving bij Frankrijk werd het land opgedeeld in kantons, waardoor dorpen beneden 5000 inwoners hun zelfstandig bestuur verloren.

Eijsden werd hoofdplaats van het gelijknamige kanton, dat bestond uit Eijsden, Breust (inclusief Maarland), Oost, Rijckholt, Gronsveld, Heugem, Cadier en Keer, Eckelrade, Sint Geertuid, Herkenrade, Mesch, Mheer en Noorbeek.

De zelfstandige gemeente Oost

In 1800 werden de kantons opgeheven en kregen Breust, Eijsden en Oost een eigen bestuur, met aan het hoofd een maire. Aijbert Joseph Monnier werd op 28 juni 1800 als eerste Maire de la Commune d'Oost geïnstalleerd. Dezelfde dag had ook de installatie plaats van D.D. Vonk als maire van Eijsden en A. Janssen als maire van Breust. Na de nederlaag van Napoleon in 1813 werd bij Tractaat van Londen van 20 juli 1814 het Koninkrijk der Nederlanden gevormd. De maire heette vanaf toen burgemeester. Later, in 1818, kreeg elke plattelandsgemeente, dus ook de gemeente Oost, aan het hoofd een schout, benoemd door de koning en twee schepenen benoemd door Gedeputeerde Staten op voordracht van de gemeenteraad. Het aantal raadsleden was afhankelijk van het aantal inwoners van de gemeente. Oost telde toen 230 inwoners en kreeg, de schout inbegrepen, een raad van zes leden.

De opheffing van de gemeente Oost

Aan de zelfstandigheid van de gemeente Oost kwam in 1828 een einde. Bij Koninklijk Besluit van 6 maart van dat jaar (nr. 165) werden de gemeenten Eijsden, Breust en Oost omgevormd tot de nieuwe gemeente Eijsden. Artikel 2 van dit KB luidde: "De gemeenten Eijsden, Breust en Oost, mitgaders de Gehuchten Maarland, Hoog- en Laag Caestert worden bij dezen vereenigd tot eene gemeente, welke tot naam en hoofdplaats zullen hebben Eijsden." Dit K.B. trad op 18 oktober 1828 in werking. Constantin

C.Fr.M.G. graaf de Geloës, werd benoemd tot burgemeester van de nieuwe gemeente Eijsden. Vanaf 1815 bekleedde hij al in de oude gemeente die functie. Tot 1831 bleef hij het ambt van burgemeester van Eijsden uitoefenen. Hij was van 1811 tot 1819 ook burgemeester van de toen nog zelfstandige gemeente Mesch. Op 30 januari 1861 overleed hij in Parijs.

De Cloppenburg

In Oost hebben in de loop der tijden op kleine afstand van elkaar een aantal burchten of kastelen gelegen. Een middeleeuws kasteeltje, gelegen op een steenworp afstand van het nu nog bestaande kasteel Oost, stond bekend onder de naam Cloppenburg. Dit kasteeltje werd door Godart van der Heyden in 1357 overgedragen aan Wencelaus van Brabant. Hij kreeg het van deze als leengoed weer terug.

Waarschijnlijk betrof het een door grachten omgeven burcht met woonhuis en hoeve en een versterkte toren. Uit een getuigenverhoor uit 1666 blijkt, dat de dan in verval zijnde Cloppenburg toebehoorde aan de "Here grave van Gronsveld." In datzelfde verhoor wordt door de getuigen verklaard, dat de toren van de burcht vroeger gebruikt werd als gevangenis en als onderkomen voor de mensen van Oost in tijden van oorlog. Op 10 december 1615 werd de Cloppenburg verkocht aan de Luikse muntmeester Herman Libert. Na diverse malen van eigenaar te zijn verwisseld, werd de Cloppenburg in 1656 gekocht door Antonius Candidus van Hoensbroeck. Daardoor kwam het in bezit van de heren van Oost en omstreeks 1750 in handen van de familie De Geloës. Rond 1840 werden de restanten van de Cloppenburg afgebroken.

Kasteel Oost vóór de verbouwing in de twintigste eeuw. Aangenomen wordt dat Jonker Hieronimus van Berghe het kasteel rond 1563 heeft laten bouwen. Foto: EV6508.

Kasteel Oost werd meerdere keren ingrijpend verbouwd, ondermeer in 1647, 1674 en 1848. De laatste grote verbouwing werd in 1958 uitgevoerd door de familie Roosenburg. Foto: GS3995, april 2004.

Het kasteel Oost

Aangenomen wordt dat Joncker Hieronimus van Berghe, genaamd Trips, het kasteel Oost heeft gebouwd. In 1563 trouwde hij met Agnes van Holsit, waardoor het laatgoed Oost op hem overging. Het kasteel werd gebouwd ten noorden van de Cloppenburg. Op zijn vroegst kan met de bouw van kasteel Oost zijn begonnen rond 1563, het jaar dat Hieronimus van Berghe huwde met Agnes van Holsit. Het nu nog bestaande veelhoekig torentje aan de noordkant van het kasteel, draagt echter het jaartal 1548 en verondersteld wordt dat het kasteel gebouwd moet zijn vlak naast en wellicht gedeeltelijk in een toen nog bestaande, maar vervallen oude burcht. Deze oude burcht was niet de Cloppenburg maar zeer waarschijnlijk het stamslot van het riddergeslacht van Oys (Oest, Oost). In die burcht bevond

Bij de laatste verbouwing (1958) werd de toren van kasteel Oost ongemoeid gelaten. Foto: G53986A, maart 2004.

zich ook een aan Sint-Nicolaas toegewijde kapel. Die kapel bestond in ieder geval al in 1404. Uit een kerkvisitatieverslag van 21 juli 1658 blijkt dat de kapel toen nog in de oude burcht gelegen was en door een rector werd bediend. Later werd een nieuwe kapel gebouwd vlak naast kasteel Oost. Die kapel werd omstreeks 1880 gesloopt.

Van 1761 tot 1957 was kasteel Oost eigendom van de familie de Geloës de Liedekerke. In 1957 werd het gekocht door beeldhouwer Teun Roosenburg en zijn vrouw Jopie Goudriaan z.g., die tijdens de oorlogsjaren (1942) er hun intrek namen. Teun Roosenburg woont er nog steeds.

Het kasteel Oost werd in de loop der eeuwen diverse malen verbouwd. Enkele rigoureuze verbouwingen hadden plaats in 1647, in 1674 en in 1848. In 1848 werd het kasteel voorzien van een zogenaamd Zwitsers dak. De laatste ingrijpende verbouwing had in 1958 plaats door de familie Roosenburg. Ze gaven het kasteel zijn huidige aanzien.

2. De oprichter van de schutterij

De familie de Geloës was verre van onbemiddeld. Naast een aantal onroerende goederen, waaronder kastelen, boerderijen, molens etc. bezat ze in de 18de en 19de eeuw, zoals blijkt uit een kadasterkaart uit 1827, een groot aantal landerijen in het Maasdal. Ze genoot in de wijde omgeving veel aanzien. Leden van de familie bekleedden hoge functies op bestuurlijk en rechterlijk gebied. Hubert Maur Fernand baron de Geloës (1698-1763), heer van Eijdsen, was in 1714 president van de Staten van Luik. Twee jaren later was hij stadhouder van de leenhof van Kuringen en weer twee jaren later werd hij verheven tot graaf van het Heilige Roomse Rijk.

Na zijn overlijden op 14 april 1763 werd hij als heer van Eijdsen opgevolgd door zijn zoon Guillaume B.A.M. graaf de Geloës, geboren op 20 augustus 1731. Door de schenking in 1761 door zijn tante Catharina A.Fr. gravin van Hoensbroeck, werd hij niet alleen heer van Oost, maar ook heer van 's-Gravenvoeren. Al op 20-jarige leeftijd trad hij in dienst van de Prins-Bisschop van Luik en in 1751 werd hij benoemd tot kamerheer. Andere aanzienlijke functies die hij bekleedde waren: stadhouder van de adellijke leenzaal van Kuringen en van het bisdom Luik, later, op 10 februari 1753, Kastelein (rechter en bestuursambtenaar) van Kuringen, Commissaris-déciseur van Maastricht, Hoofdofficier van Hasselt, lid van de Geheime Raad van de Prins-Bisschop van Luik, lid van de Staten van het land van Luik en het graafschap Loon en in 1774 burgemeester van Luik. Hij overleed in Luik op 7 maart 1794.

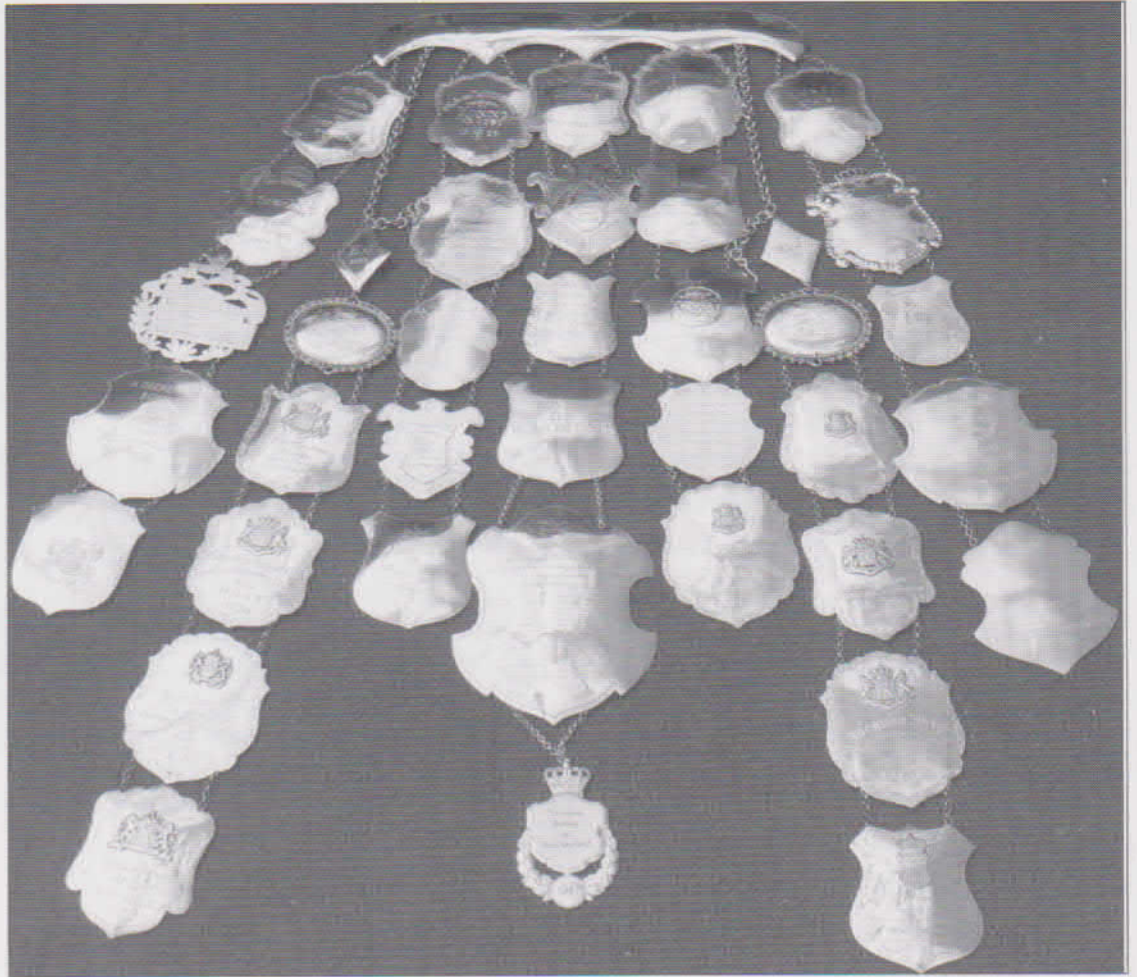
Afgaande op de overleveringen en de vermelding in het schuttersboek van 1859 van zijn naam en van de functies die hij in het openbare leven bekleedde, wordt verondersteld dat Guillaume B.A.M. graaf de Geloës, de oprichter, of heroprichter, is van de Schutterij St. Sebastianus van Oost.

3. Het jaar van oprichting

Ook over de juiste datum van oprichting van de Schutterij St. Sebastianus van Oost tasten we in het duister. Dr. Jan Hartmann verwijst in het jubileumboekje van de Jonkheid van Oost (1982), naar een proces dat op 26 maart 1722 plaatsvond en waaruit blijkt dat de "schutten" Gillis Beijers en Wouter Delveaux beboet werden, omdat ze na negenen nog in de herberg zaten te drinken en een grote mond hadden opgezet tegen de bode (veldwachter). Of deze schutten deel uitmaakten van een schutterij is nog

maar de vraag. Drs. M. van Dijk schrijft in *De schutterij van Heerle* (april 1994), dat veel publicaties over lokale schutterijen worden ontsierd door misvattingen over de interpretatie van de aanduiding "scutten" of "schutten". Deze, in oude archieven veelvuldig voorkomende term, heeft vooral betrekking op bewapende lieden, al dan niet van overheidswege aangesteld en bezoldigd, die belast waren met bewaking, het houden van wacht en met de handhaving van de openbare orde. Hoewel de verleiding groot is die scutten of schutten te beschouwen als leden van de schutterij, om aan de hand daarvan de leeftijd van een schutterij te bepalen, is dat zijn inziens volstrekt onjuist.

Uit het parochieregister van de parochie van de H. Martinus van Breust blijkt dat in 1749 een "schuttemis" werd opgedragen in de kerk van Breust. Omdat geen gegevens bekend zijn over het bestaan van een schutterij in het toenmalige Breust of Eijdsen, is het niet uitgesloten dat deze schuttemis werd opgedragen voor de leden en overleden leden van de schutterij van Oost. Oost maakte immers tot 1928, toen de huidige kerk van Oost-Maerland werd ingezegend, deel uit van de parochie Breust. Het "Schutters Boeke der roemwaardige Schutterij van Oost 1859" vermeldt als datum van oprichting het jaar 1778. Dat jaar werd als jaar van oprichting in de officiële statuten, verleden ten overstaan van notaris mr. H.Ch.M. van Slijpe te Eijdsen op 10 april 1989, overgenomen. Wel verklaarden de comparanten, Gerardus J.M. Odekerken en Petrus L. Stienen, respectievelijk voorzitter en secretaris van de schutterij: "dat volgens overlevering en andere feiten de schutterij als gilde bestaan heeft meer dan eenhonderd jaar voor zeventienhonderd zestig." Waarschijnlijk werd de schutterij in 1778 *heropgericht*. Uit de zilveren platen waarover de

Een deel van het koningszilver van de schutterij. De ruitvormige plaat met de initialen S.V.J. en het jaartal 1760 hangt in de tweede rij van rechts bovenaan. Foto: GS4642, mei 2004.

Detail van de vorige foto van het koningszilver. Op de plaat zijn de initialen S.V.J. en het jaartal 1760 goed leesbaar. Foto: GS4922, mei 2004.

schutterij beschikt, blijkt immers dat de schutterij al eerder bestond.

Een ruitvormige zilveren plaat, als teken van zijn koningsschap, werd in 1760 geschonken aan de Schutterij St. Sebastianus van Oost door S.V.J. Alleen de initialen van de koning staan op de zilveren plaat vermeld. Het betreft echter een vervangingsschild daterend uit 1859, dat als bewijsstuk moet dienen voor het bestaan van de schutterij in 1760, hoewel het schild toch wel een vrij betrouwbare indicatie geeft van het bestaan van de schutterij in dat jaar. Meer zekerheid omtrent haar bestaan biedt een originele zilveren plaat uit 1765 waarover de schutterij beschikt en waarin de initialen PH van de koning zijn gegraveerd.

200-Jarig bestaan schutterij St. Sebastianus van Oost (1950)

Het tweede eeuwfeest van de Schutterij St. Sebastianus van Oost, mag voor de Grafelijke familie uit Eijdsden als nazaten der oprichters en niet minder voor de inwoners van Oost en omgeving, een feest van dankbaarheid en vreugde zijn. Dankbaar vooral jegens de goede God, die aan deze schone instelling zijn zegen schonk, om haar door de eeuwen heen ongerept te bewaren tot op de dag van heden, waaronder automatisch op ons de duren plicht rust de Schutterij aan onze kinderen over te geven, even rijk als wij zij van onze voorvaderen ontvingen.

Ondanks alle wisselvalligheden en rampen, die er tijdens deze lange rij van jaren plaats vonden, kunnen wij ons gelukkig prijzen, dit tweede eeuwfeest te mogen vieren. De eerste en oudste plaat van ons Koningszilver draagt het jaartal 1760. Echter volgens overlevering en andere vaststaande feiten heeft de Schutterij, als gilde, nog meer dan een eeuw bestaan voor dat jaar, toen enig optreden bestond in het beschermen van Processies en openbare godsdienstplechtigheden tegen aanvallen en hindernissen van buiten.

Voor het eerste Koning vogelschieten, 1760 moet een overgang geweest zijn, van de eerste periode der Schutterij op de tweede, met het begin als hoogtepunt het vogelschieten. Het is dan ook daarom, dat wij als uitgangspunt hebben aanvaard het jaar 1750, zodat wij dientengevolge in dit Heilig jaar 1950, een hechten mijlpaal mogen slaan bij het tweede eeuwfeest.

Hulde en dank moeten wij hierbij brengen aan de eerste oprichters der Schutterij, die zich ten doel stelden, met het nieuwe gilde hun processies veilig te stellen. Het schone overblijfsel hiervan is nog het voor onze processie optrekken der Bielemannen, waarna, verder volgend de Schutterij zelf of enkel de overheid de "Bronk" nog door aanwezigheid opluistert. Hoe gaarne zouden wij namen noemen van hen die steeds op de bres hebben gestaan of nog staan, wanneer het hun Schutterij betrof doch zij zullen de dank en achting blijven genieten van hen, aan wiens traditie en folklore dierbaar is en van hen die zullen volgen en, naar hun voorbeeld, de Schutterij zullen gaan liefhebben, waarderen en bewaren, voor het verdere nageslacht.

Moge Gods zegen op dit alles blijven rusten.

Het bestuur, de secretaris Jac Janssen, Oost 25 juni 1950.

Op 5 november 1990 was een delegatie van de schutterij in Rome aanwezig bij de afsluiting van het Willibrordesjaar. Koning J. Odekerken en koningin Anelise Odekerken-Martens zijn hier met hun gevolg gefotografeerd op het St.-Pietersplein in Rome. Foto: EV6529.

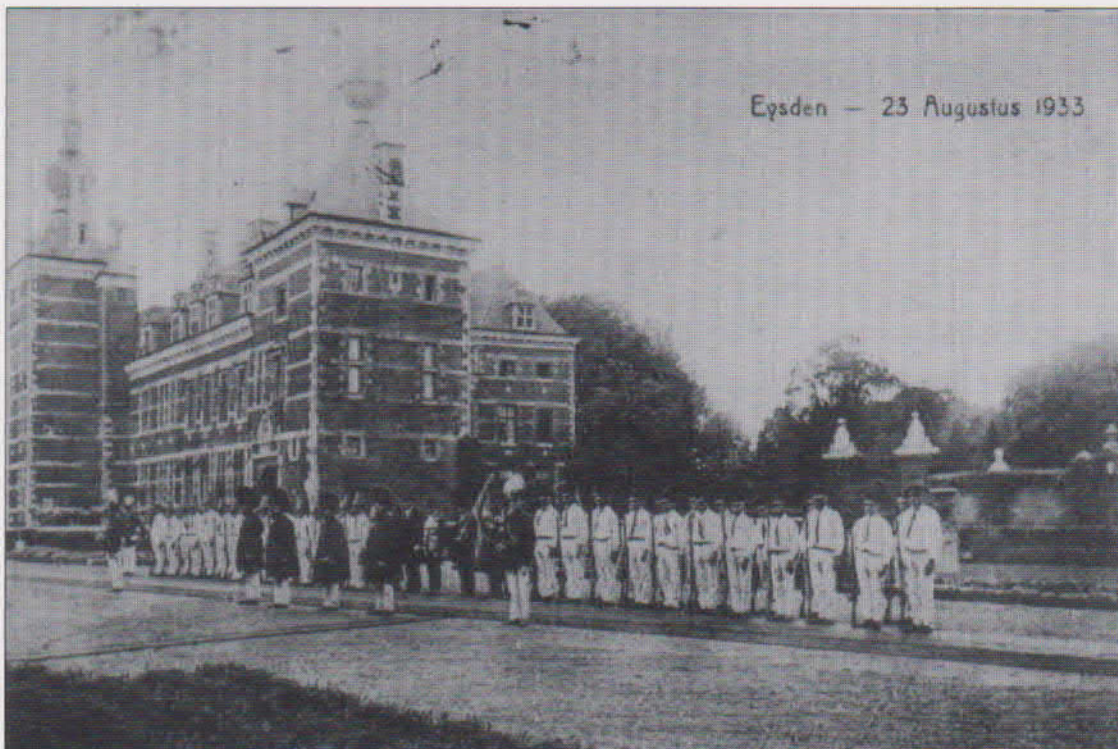
Tot 1963 voerde de schutterij de naam "Schutterij St. Sebastianus van Oost". In dat jaar werd Maarland aan de naam toegevoegd met de bedoeling leden te werven voor de schutterij onder de inwoners van Maarland en het dorp meer te betrekken bij de activiteiten van de schutterij. De schutterij was in die periode op sterven na dood. Erg succesvol zijn die pogingen nooit geweest. De rivaliteit die er van oudsher tussen Oost en Maarland bestaat en die soms op ludieke wijze en soms op een wat kribbiger manier tot uiting komt, vooral tijdens de bronkdagen, is hier waarschijnlijk debet aan.

Het jaar 1750, dat wordt aangehouden als jaar van oprichting of heroprichting van de schutterij door de toen 19-jarige Guillaume B.A.M. graaf de Geloës, is weliswaar fictief, maar aangenomen mag worden dat vóór of in ieder geval kort na 1750 in Oost de schutterij bestond. Het vermoedelijke oprichtingsjaar 1750 was voor de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland reden om in 1950 uitbundig haar 200-jarig bestaansfeest en op 12, 13, en 14 mei 2000 het 250-jarig bestaansfeest te vieren.

4. De doelstelling

Wie het initiatief nam tot de oprichting van de schutterij kan niet worden achterhaald. Waren dat de inwoners van Oost of was dat Guillaume B.A.M. graaf de Geloës? Evenmin zijn de redenen duidelijk die tot die stap hebben geleid.

Catharina A.Fr. gravin van Hoensbroeck schonk, zoals u heeft kunnen lezen, haar bezittingen in 1749 aan Adolf C.S. baron Van Berghe van Trips omdat deze haar veel diensten had bewezen toen haar man haar had verlaten en haar "alleen had achtergelaten op kasteel Oost temidden van rondzwervend krijgsvolk." Is de schutterij in

De schutterij op kasteel Eijsden gefotografeerd op 23 augustus 1933.
Foto: EV3901.

Oost rond 1750 opgericht om have en goed te beschermen tegen dat losgeslagen krijgsvolk en rondtrekkende roverbenden? Van een dorpje als Oost mag niet worden verwacht, dat het in die tijd een schutterij op de been kon brengen, die qua bezetting en uitrusting weerstand zou kunnen bieden aan het goed bewapenende, rovende en plunderende krijgsvolk en aan ander tuig dat deze streek onveilig maakte. Het ligt meer voor de hand dat, net als bij de schutterijen in de omgeving, het vogelschieten en het begeleiden van de sacramentsprocessie tot haar voorname activiteiten behoorden.

De Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland gaat met haar tijd mee. Naast het instandhouden van de van oudsher bestaande tradities, zoals het vogelschieten, het koningmeisteken, het deelnemen aan schuttersfeesten en het begeleiden van de sacramentsprocessie, stelt ze zich ook expliciet tot doel zorg te dragen voor een zinvolle vrijetijdsbesteding, in het bijzonder voor de jeugdige leden. Het aspect vrijetijdsbesteding zal rond 1750 bij de oprichting van de schutterij, waarschijnlijk een onbelangrijke rol hebben gespeeld, want over veel vrije tijd kon de overwegend boerenbevolking van Oost niet beschikken. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat was iedereen druk in de weer om het dagelijks brood te verdienen op de rondom

Oost gelegen akkers en de jeugd kreeg in die tijd al heel vroeg "d'n haom opgelaag".

5. De naam Sebastianus

Opvallend is het grote aantal schutterijen dat de naam Sint-Sebastianus of Sint-Sebastiaan draagt. Alleen al in deze regio komt die naam diverse malen voor. Bijvoorbeeld bij de schutterijen van Heerlen, Klimmen, Puth, Eys-Wittem, Voerendaal, Margraten, Mechelen, Mheer, Gronsveld en ook in Oost-Maarland.

Als u de levensgeschiedenis kent van Sebastianus is het niet zo verwonderlijk dat heel wat schutterijen de naam van deze heilige voeren. Sebastianus (circa 265 - 288) was officier der Pretorianen onder de Romeinse keizer Diocletianus. Omdat hij zijn christelijk geloof niet wilde afzweren, werd hij aan Mauretaanse boogschutters overgeleverd, die zijn lichaam met pijlen doorzeefden. Die aanslag op zijn leven overleefde hij. Kort daarna werd hij echter weer gegrepen en nu doodgemarteld. Weldra werd hij als een heilige vereerd. Boven zijn graf bouwde men in de 4de eeuw een basiliek, die tot een van de zeven hoofkerken van Rome wordt gerekend. Vooral van de 15de tot de 18de eeuw was de verering van Sint-Sebastianus wijd verbreid, wat zijn weerslag vond in de kunst die meestal zijn martelaar-

schap uitbeeldde, maar ook in de naamgeving van de in die tijd opgerichte schutterijen.

6. Het beschermheerschap van de schutterij

Sinds de oprichting bestaat er een zeer nauwe band tussen de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland en de grafelijke familie. Bij nagenoeg alle traditionele feesten en herdenkingen van de schutterij is ze aanwezig. Het wapen van de Geloës, met enkele veranderingen, en de kleuren geel en zwart, die kenmerkend zijn voor dat wapen, treft men tot vandaag de dag aan in diverse attributen van de schutterij, onder andere in het vaandel en de standaard, in de uniformen en in de onderscheidingen van de "Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland".

De traditie wil dat de adellijke bewoner van het kasteel Oost en later van kasteel Eijsden, de titel kreeg van beschermheer. Tot 1875 waren dat de nazaten van Guillaume B.A.M. graaf de Geloës. Uit het huwelijk van René J.M.M.A. graaf de Geloës, geboren op 1 juni 1856 met Blanche E.Ch.M.J. gravin de Lannoy, werd op 25 november 1881 in kasteel Oost, Marie F.A.J.Ch. gravin de Geloës geboren. Zij trad op 26 juni 1902 met Marcel Ph.L. graaf de Liedekerke de Pailhe. Hierdoor ging het beschermheerschap over op de grafelijke familie de Liedekerke de Pailhe.

Marcel R.Fr.M.M.J.Ch. graaf de Liedekerke de Pailhe, geboren op 4 april 1935 en gehuwd met Beatrice M.G.H. gravin de Ribaucourt, is sinds 1953 de beschermheer van de schutterij. Als verzetstrijder werd zijn vader, Raphaël E.M.J.Gh. graaf de Liedekerke de Pailhe door de Duitsers opgepakt en op 9 oktober 1943 in fort Rhijnauwen, provincie Utrecht, gefusilleerd. Zijn zoon Marcel was toen acht jaar oud. Zijn grootmoeder werd op zondag

René J.M.M.A. graaf de Geloës.
Foto: EV6509.

25 juni 1950, bij gelegenheid van de viering van het 200-jarig bestaan van de schutterij, als beschermvrouwe geïnstalleerd. Die erefunctie bekleedde ze tot 1953. Zij overleed in Ukkel, bij Brussel, op 6 januari 1956.

Marcel R.Fr.M.M.J.Ch, graaf de Liedekerke de Pailhe, was al heel vroeg ingewijd in de tradities van de schutterij en zijn eerste daad als toekomstig beschermheer verrichtte hij in 1947, toen hij het vogelschieten opende. In 1961 schoot hij de vogel af en werd hij koning van de schutterij. Twee van zijn voorvaderen, Constantin C.Fr.M.G. graaf de Geloës in 1823 en René J.M.M.A. graaf de Geloës in 1890 en 1906, waren hem als koning van de schutterij voor gegaan. Bij de viering van zijn 40-jarig beschermheerschap in 1993 werd hij onderscheiden met de gouden eremedaille van de Oud-Limburgse Schuttersfederatie en tien jaar later, in 2003, werd hij benoemd tot commandeur in de Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland. Veel steun ondervindt hij van zijn echtgenote, die als de omstandigheden daartoe nopen, hem vervangt en zijn taken uitoefent, en ook van zijn zoon Raphaël.

III. Organisatiestructuur

1. Het bestuur van de schutterij

Aan het hoofd van Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland, staat een bestuur. Dat bestuur bestaat uit minimaal 5 en maximaal 7 personen. Het wordt op de Algemene Ledenvergadering gekozen uit en door de stemgerechtigde leden. Stemgerechtigd zijn de leden van 18 jaar en ouder. De leden van het bestuur worden voor vier jaar gekozen, maar zijn na afloop van die periode herkiesbaar. Het bestuur kiest uit zijn midden het Dagelijks Bestuur, bestaande uit voorzitter, secretaris en penningmeester, dat zoals gebruikelijk belast is met de dagelijkse leiding. De taken en bevoegdheden van het bestuur zijn geregeld in een Huishoudelijk Reglement. De schutterij maakt deel uit van de Broederschap St. Sebastianus.

2. De Broederschap St. Sebastianus

In de middeleeuwen werd onder een broederschap verstaan: Een door de kerkelijke overheid opgerichte godsdienstige vereniging, die naast de beoefening van vrome en liefdadige werken, de openbare eredienst bevoor-

derde, onder andere door het houden van gebedsoefeningen, bedevaarten en processies, enz. Het begrip wordt later veel ruimer geïnterpreteerd, hoewel sommige elementen, die eigen waren aan de kerkelijke broederschappen, zoals broederschap, trouw en dienstbaarheid, ook nu nog opgeld doen of althans zouden moeten doen bij de broederschap van een schutterij.

Leden van de Broederschap St. Sebastianus zijn de "sjutte". Alleen personen van het mannelijke geslacht kunnen, ongeacht hun leeftijd, "sjut" worden. Na het betalen van een bepaald bedrag aan inleggeld wordt het aspirant-lid geregistreerd. Na het afleggen van de eed van trouw aan de broederschap en het drinken van donker bier, "sjutte-beer" genoemd, uit de schuttenbeker is hij voor het leven opgenomen in de broederschap.

Het bestuur van de Broederschap St. Sebastianus wordt gevormd door alle beëdigde officieren, inclusief de koning en de eventuele keizer van de schutterij. Leiding aan het bestuur geeft de hoogste in rang. Het "sjut" maken is voorbehouden aan het bestuur van de broederschap. Tevens bepaalt het

Leden van de schutterij in 1949. V.l.n.r.: Zjeng Mannens, Michiel Kluten, Bernard Lucassen, Zjeng van Caldenborgh, Nandus van de Berg, Colla Jacobs, Jacques Janssen, Zjeng Hacquier, Zjang Rousch en Michel Wolfs. Foto: EV6535.

bestuur wie in aanmerking komt voor opname in de "Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland".

3. De Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland

Sinds 7 maart 1989 kent de schutterij een eigen orde, onder de naam: Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland. Het bestuur van de orde bestaat uit de beëdigde officieren van de schutterij, inclusief generaal Jac Rousch, die wegens bijzondere verdiensten op 12 mei 2000 door de beschermheer van de schutterij als Grootmeester werd geïnstalleerd. Deze titel komt alleen aan de generaal van de schutterij toe.

De orde kent zes klassen:

- Commandeur (erekruis in goud)
- Officier (erekruis in zilver)
- Ridder (erekruis in brons)
- Eremedaille in goud
- Eremedaille in zilver
- Eremedaille in brons

Een onderscheiding kan worden verleend als blijk van waardering voor bijzondere verdiensten of prestaties, of voor langdurige en trouwe dienst. De eremedaille in brons wordt verleend na 121/2 jaar trouwe dienst en aan de aftredende koningin, de eremedaille in zilver na 25 jaar trouwe dienst en aan de aftredende koning en de eremedaille in goud na 40 jaar trouwe dienst. Om in aanmerking te komen voor de eremedaille in zilver of brons hoeft men niet per se lid te zijn van de schutterij. Het erekruis in goud kan alleen worden toegekend aan leden van de schutterij, bijvoorbeeld bij 50 jaar of langer trouwe dienst.

Per 1 november 1999 kent de orde ook legpenningen in goud, zilver en brons. Een legpenning kan worden toegekend aan personen die een grote verbonden-

heid hebben betoond met de schutterij of met de gemeenschap van Oost-Maarland.

Zoals gezegd kunnen ook buitenstaanders voor een onderscheiding worden voorgedragen op grond van bijzondere verdiensten voor de schutterij of het schutterswezen in Limburg, of voor hun belangeloze inzet voor de gemeenschap, het verenigingsleven of de cultuur in Oost-Maarland. Een onderzoek naar hun antecedenten wordt ingesteld door een commissie die bestaat uit de beëdigde officieren. De procedure is strikt vertrouwelijk en inlichtingen worden noch gegeven over de argumentatie van toekenning, noch over de redenen bij afwijzing.

In de onderscheidingstekens is het wapen van de graven de Geloës gegraveerd. Op dat wapen staan twee honden afgebeeld en in het midden een zwart schild met een gouden kruis en een ridderhelm met kroon waarop een hond staat. Onder het wapen staat de Latijnse spreuk: In Hoc Signo Vincas (in dit teken zult gij overwinnen), de wapenspreuk van de Geloës. De onderscheidingstekens laten in het wapen ook nog twee lauwertakken zien. Deze takken behoren niet tot het wapen van de Geloës, maar zijn door de broederschap eraan toegevoegd. Overigens staat ook op de recente platen van het koningszilver en op het vaandel van de schutterij niet het originele wapen van de Geloës, maar een sterk erop gelijkende afbeelding. Het draaglint van de onderscheidingen heeft de kleuren geel en zwart.

De onderscheidingen en de daarbij behorende versierselen worden meestal uitgereikt tijdens de viering van het feest van de patroonheilige, op of rond 20 januari, door een lid van de grafelijke familie en bij afwezigheid hiervan door de grootmeester, of door een der officieren van de schutterij.

4. Raad van Advies

Op raad en daad van de op 14 maart 1997 ingestelde Raad van Advies kan de schutterij altijd een beroep doen als de omstandigheden daartoe aanleiding geven. De Raad van Advies wordt gevormd door al degenen die een eretitel dragen. Dat zijn: de beschermheer van de schutterij, de grootmeester, de geestelijke en de militaire adviseur, de erevoorzitter, erebestuursleden, leden van verdiensten en de officieren en ridders in de Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland.

5. Overkoepelende organisaties

De Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland is lid van de Zuid-Limburgse Schuttersbond. Die bond is opgericht in 1921 en draagt officieel de naam: R.K. Bond van Geweerdragende Schutterijen in Zuid-Limburg. Een twintigtal schutterijen uit Zuid-Limburg is bij die bond aangesloten.

De overkoepelende organisatie van de regionale bonden uit zowel Belgisch als Nederlands Limburg, waaronder dus ook de Zuid-Limburgse Schuttersbond, vormt de Oud-Limburgse Schuttersfederatie. Onder haar supervisie wordt het jaarlijkse en alom bekende Oud-Limburgs Schuttersfeest (OLS) georganiseerd. Het OLS wordt, een enkele uitzondering daargelaten, gehouden op de eerste zondag van juli.

IV. De samenstelling van de schutterij

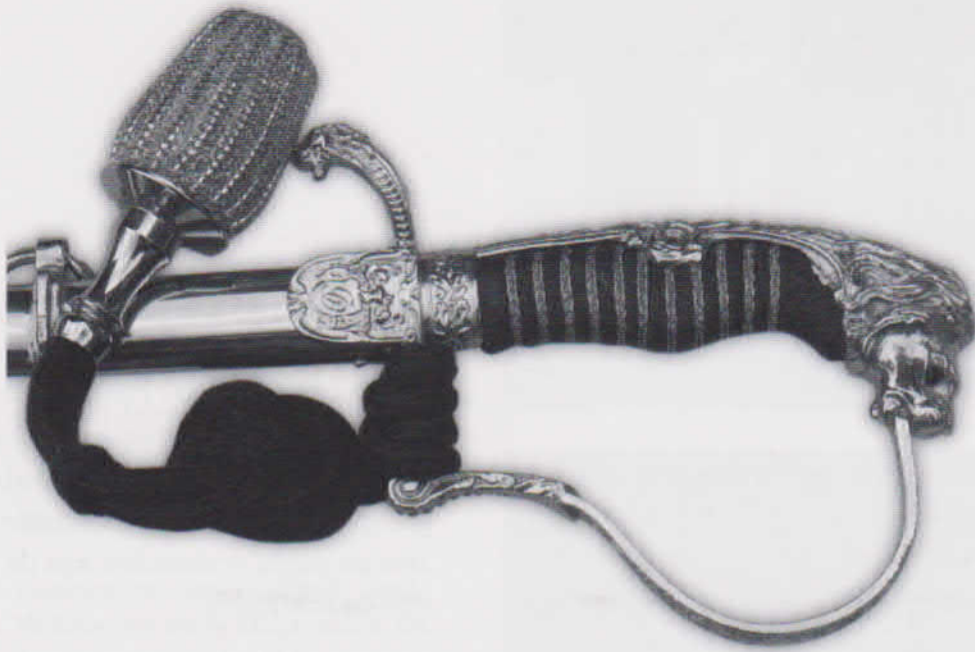
De schutterij met Jacques Rousch, generaal, en Koos Vaes, luitenant-kolonel b.d., die al vele jaren als adviseur verbonden is aan de schutterij. Foto: EV6534, R. Custers.

1. De officieren of de overheid

Aan het hoofd van het gilde stond vroeger de hoofdman of hoofddeken. Hij werd terzijde gestaan door dekens, die met bepaalde taken waren belast. De dekenkerkmeester was bijvoorbeeld belast met zorg voor de kerk of kapel en met de organisatie van processies en bedevaarten. De dekenschatbewaarder was de penningmeester van het gilde, terwijl de dekenschrijver de functie van secretaris bekleedde. De schuttersgilden, en zeker de schutterijen in Zuid-Limburg, zijn duidelijk op militaire leest geschoeid en de rangen die de schutterijen hanteren wijken vaak niet af van de rangen en standen in de krijgsmacht. In zijn

boek: Met vliegend vaandel en slaande trom (1986) veronderstelt de schrijver, Alfons Ising, dat de reden voor de militaire inslag die vooral kenmerkend is voor de Zuid-Limburgse schutterijen, verband zou kunnen houden met de politieke/militaire gebeurtenissen in onze provincie in het verleden. Misschien dat daardoor het accent wat meer kwam te liggen op het weerbaarheidselement.

Ook de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland is qua kleding, uitrusting en rangenstelsel duidelijk gebaseerd op de krijgsmacht. Het militaire aspect wordt nog geaccentueerd door het in 1998 als militair adviseur opnemen in haar gelederen van een luitenant-kolonel b.d. van de

Detail van de sabel met de initialen GO. Foto: GS4620, mei 2004

Koninklijke Landmacht. Ook blijkt dat uit de manier waarop het vaandel wordt gedragen en uit het vervangen in het jaar 2000 van de "bielemannen" door "sappeurs". De sappeurs maakten, in tegenstelling tot de bielemannen, onderdeel uit van de krijgsmacht.

Tot de overheid rekent de schutterij alle beëdigde officieren. We noemen ze van hoog tot laag: *Generaal*: hij heeft de leiding over de schutterij, inclusief het tamboerkorps en de marketentsters. *Kolonel*: hij vervangt bij afwezigheid de generaal en neemt dan diens taak over. *Luitenant-kolonel*: een ererang die de koning uit hoofde van zijn koningschap wordt toegekend. *Majoor*: hij is belast met de eedafname

Generaal Jacques Rousch.
Bronkprocessie Breust-Eijsden.
Foto GS3089, juni 2004.

Kolonel Gerard Odekerken.
Bronkprocessie Breust-Eijsden.
Foto GS3096A, juni 2004.

Majoor Eugène Meertens.
Foto: GS4972, juni 2004.

van de koning en de officieren. *Kapitein*: hij voert het commando over de schutterij en de drumband. *Eerste luitenant*: hij is de commandant van de vaandelwacht en plaatsvervangend commandant. *Eerste luitenant van de sappeurs*: hij geeft leiding aan de groep sappeurs. *Tweede luitenant*: hij is waarnemend commandant van de vaandelwacht en adjudant van de koning, terwijl de adjudant van de keizer eveneens de rang van tweede luitenant bekleedt. *Vaandrig*: de vaandrig is een niet beëdigde officier. Hij is degene die het vaandel draagt: het visitekaartje van de schutterij.

Vroeger werd, ook bij de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland, als een officiersrang vacant was de plaats verpacht aan de meest biedende. Bij veel schutterijen is dat nog gebruikelijk, maar de prijs die wordt betaald loopt wel eens uit de hand. In 1967 besloot het bestuur van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland een andere weg te bewandelen. Als er een officiersplaats vrij komt dan wordt die toegekend aan de persoon met de meest aaneengesloten dienstjaren. Bij overlijden of ontslag van een officier wordt

hij opgevolgd door de eerstvolgende in rang, terwijl de nieuwe officier de rang van tweede luitenant krijgt. Wordt een officier eervol ontslag verleend dan blijft hij zijn rang behouden, maar dan als officier buiten dienst. Een uitzondering op de regel vormt de commandant van de schutterij, die de rang van kapitein heeft. Aan die functie worden bijzondere eisen gesteld. De commandant mag niet jonger zijn dan 21 en niet ouder dan 55 jaar. Hij moet leiding kunnen geven aan de schutterij en in staat zijn exercitie te geven aan zowel de schutterij als aan de drumband. Als geen van de officieren of onderofficieren aan de functie-eisen voldoet, dan kan door de Algemene Ledenvergadering, op voordracht van het bestuur, ook een van de manschappen in die functie worden benoemd.

De beëdiging van een nieuwe officier door een hogere in rang of de installatie van een generaal door de beschermheer van de schutterij heeft bij voorkeur plaats op of rond 20 januari, tijdens de eucharistieviering

op het feest van Sint-Sebastianus. De nieuwe officieren leggen dan de eed op het vaandel af.

2. De overige rangen en standen

Sergeant-majoor is de hoogste onderofficiersrang, gevolgd door *tamboer-majoor*, *sergeant-tamboer* en *sergeant*. Zoals dat ook gebruikelijk is in de krijgsmacht kent ook de schutterij bij de manschappen de standen: *korporaal 1ste klas*, *korporaal*, *soldaat 1ste klas* en *soldaat* en bij het tamboerkorps de standen: *korporaaltamboer*, *tamboer 1ste klas* en *tamboer*.

De schietmeester is verantwoordelijk voor het wapentuig en hij dient te zorgen dat de buksen, zeker tijdens het vogelschieten en de schietwedstrijden op de bondsfeesten, in perfecte staat verkeren. Hij wordt aangeworven op grond van zijn deskundigheid, uit het kader of uit de manschappen. Hij heeft de rang van *korporaal 1ste klas*. De *foerier* is verantwoordelijk voor de uniformen met toebehoren en de registratie daarvan.

Het merendeel van de manschappen is drager van een geweer. Daarnaast telt de schutterij in haar rangen een aantal *vlaggendragers*. Meestal zijn dat nog jeugdige leden van de schutterij. Een groepje *cadetten*, de allerjongste leden, zijn als pages verbonden aan de koning van de schutterij.

3. De sappeurs

En opvallend onderdeel van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland vormde tot enkele jaren geleden, de *bielemannen*. Ze waren gestoken in boerenkiel en witte pantalon, droegen als hoofddekseel een grote berenmuts, kolbak, en hun kin was voorzien van een ruige namaakbaard. Gewapend met bijlen liepen ze in de sacramentsprocessies voorop. Ze hadden tot taak mogelijke obstakels die ze op de processieroute tegenkwamen, uit de weg te ruimen. Deze traditie zou stammen uit de tijd dat andersdenkenden er alles aan deden om de sacramentsprocessie te boycotten. Een tijdlang waren de processies zelfs verboden.

Schutter Marco Nijsten.
Foto: GS4955, juni 2004.

Sappeurs Willy Magermans en Henk Wijnands. Bronkprocessie Breust-Eijdsen.
Foto: GS4942A, juni 2004.

Foto boven: 1951. De bielemannen staan klaar om de paol te lijf te gaan. V.l.n.r.: Lambert Deliège, Jacques Janssen, Pie Deliège, Zjang Rousch, Bernard Lucassen, Mathieu Pinckaers, n.n. en Zjeng Hacquier. Foto: EV6512.

Paolhowwe. Roy Wijnands, Jean Nelissen en Willy Magermans. De foto is gemaakt in de Dorpsstraat in 1996. Foto: EV6510.

Bieleman Frans Braeken in 1973. Foto: EV6513.

Op koninginnedag in 1995 werd prins Willem-Alexander in Eijsden ingewijd in de kunst van het paolhowwe. De Telegraaf plaatste deze foto. Foto: EV6511.

In de ogen van andersdenkenden was zo'n processie je reinste afgoderij. Nu worden symbolisch paaltjes omgehakt die met opzet als obstakels op de processieroute zijn geplaatst. Als beloning voor het werk staat er bij zo'n paaltje een alcoholische versnapering. Deze traditie heet "paolhowwe".

In 2000 werden de bielemannen vervangen door *sappeurs*. Sappeurs waren de soldaten die bij de belegering van een stad, vaak liggend onder vijandelijk vuur, loopgraven maakten voor hun medestrijders, opdat die de vesting ongezien en veilig konden naderen. De vervanging van bielemannen door sappeurs heeft te maken met de militarisering van de schutterij.

De sappeurs dragen hetzelfde uniform als de schutters. Op de mouw van de tuniek is een embleem genaaid in zwartrode kleur, waarop twee gekruiste bijlen staan afgebeeld.

Helemaal verdwenen zijn de bielemannen in de schutterij niet. Tijdens de bronkdagen verwisselen de sappeurs hun uniform voor dat van de bielemannen en gewapend met bijlen wordt dan weer als vanouds "paol gehowwe".

4. De marketentsters

Een nog vrij jonge tak van de schutterij vormt de groep marketentsters. De toenmalige voorzitter van de Oud-Limburgse Schuttersfederatie, de heer L. Jans, lanceerde in de jaren zeventig van de vorige eeuw het idee marketentsters in de schutterij op te nemen. Marketentsters trokken vroeger met het leger mee en hadden een huishoudelijke taak. Zij zorgden voor de inwendige mens van de soldaten. Schutterij Sint-Gregorius de Grote uit Brunssum verscheen als eerste schutterij met een groep marketentsters in haar midden. Dat was op het Oud-Limburgs Schuttersfeest in 1974 te Wylre.

De groep marketentsters hoort sinds 1983 bij de schutterij. Op de foto drie marketentsters in de sacramentsprocessie van Eijdsden in 1987. V.l.n.r.: Annie Stienen-Spits, Debbie Liebens-Janssen en Veronique Peerboom. Foto: EV6515.

Marketenster Annie Stienen-Spits. Foto: G54971, juni 2004.

Andere schutterijen in Limburg volgden dat voorbeeld. De marketentsters zijn herkenbaar aan hun kleding: lange rok, hooggesloten tuniek met kanten kraagje, een schort waaronder een geldbuidel wordt gedragen, en als hoofdbedekking een hoedje. Ze dragen aan een riem over hun schouder meestal een houten vaatje dat, althans dat wordt verondersteld, gevuld is met cognac of jenever. Voorts dragen ze aan de rechterarm een rieten mand, waarin een handdoek, een mes, een glaasje en wat etenswaren, zoals stokbrood, worst en kaas, zijn opgeborgen.

Bij de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland loopt sinds 1983 een groep marketentsters mee. De marketenster met de meeste dienstjaren staat aan het hoofd van de groep en heeft de rang van *adjutant*. Zij is ervoor verantwoordelijk dat de marketentsters hun taken tijdens het optreden van de schutterij stipt nakomen en de schutters voorzien van een natje en droogje.

W De uitmonstrering

Tamboer Pie Delière, 1953.
Foto: EV6531.

Het tamboerkorps trad in juli 1958 voor het eerst naar buiten tijdens de sacramentsprocessie. Deze foto is van 1958. V.l.n.r.: Johnny Sthijns, Henk Odekerken, Gerard Odekerken, Zjef Steijns, Math Heugen, René Odekerken, Hai In de Braek, Bear Steijns, Zjeng Steijns (half zichtbaar).
Foto: EV6514.

5. Het tamboerkorps

Van oudsher liep bij de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland tijdens de bronkdagen een tamboer voorop. Omdat de schutterij in eigen gelederen geen tamboer had, werd tijdens de bronkdagen een trommelslager ingehuurd. Zo nodig kreeg hij gedurende die dagen kost en inwoning bij een gezin in Oost. Vanaf 1920 liep er wel een tamboer-maitre voorop, maar geen tamboer meer. De functie van tamboer-maitre werd tot de Tweede Wereldoorlog afwisselend vervuld door Jozef en Pieter Steins. Na de Tweede Wereldoorlog fungeerden tot 1958 Lambert Delière en Zjirra Wolfs als tamboer-maitre. In die periode waren tamboer: Jef Huijnen, Pie Delière, Louis de Lang, René Heuts en Willy Heugen.

Bij deelname aan schuttersfeesten in de periode 1953-1958, deed de schutterij wel eens een beroep op het

De drumband. Steegstraat Hoog-Caestert in 1994. Foto: EV6516.

Trommel- en Klaroenkorps van de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile, waar in die tijd Lambert Deliège, gewezen tamboer-maître van de schutterij, voorop liep.

In maart 1958 staken enkele bestuursleden van de schutterij de koppen bij elkaar en besloten een eigen tamboerkorps op te richten. Ledenwerving had plaats door persoonlijke benadering van ouders met het verzoek hun kinderen te porren zich als lid van het op te richten tamboerkorps aan te melden. Al een maand later kon met de repetities worden begonnen. Trommelslager en tamboer-maître pur sang, Pie Deliège, werd benoemd tot instructeur. Omdat er nog geen trommels waren, werd geoefend met stokken op met rubber bedekte plankjes. Met enig ceremonieel werden in mei in het verenigingslokaal, toen zaal Cerfontaine, de nieuwe trommels aan de tamboers uitgereikt, nadat deze door pastoor Wolfs waren gezegend. Ook werd onder de aanwezigen een inzameling gehouden, want de trommels waren weliswaar geleverd, maar nog niet betaald. Het bedrag dat na de collecte nog ontbrak werd spontaan door de toenmalige majoor Zjang Rousch z.g. bijgepast.

Op de eerste zondag van juli 1958 tijdens de sacramentsprocessie in Oost-Maarland trad het tamboerkorps voor de eerste keer naar buiten en in augustus van datzelfde jaar nam men

deel aan de mars- en concertwedstrijden op een schuttersfeest in Schimmert. De deelnemende tamboerkorpsen waren op het schuttersfeest verplicht een concertwerk en een mars ten gehore te brengen. Het tamboerkorps van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland kende slechts twee marsen, een gewone mars en een processiemars. En omdat geen van de tamboers ook maar één muziknoot kon lezen, hadden ze die marsen van buiten moeten leren. Pie Deliège, die niet alleen zeer muzikaal was, maar ook zeer eigengereid, trok zich weinig van de jury aan. Hij bepaalde zelf wel wat zijn tamboerkorps zou spelen en dat was één mars, die zowel voor de marswedstrijd als voor het concertwerk zou gelden. Of de zegening van de trommels door pastoor Wolfs van invloed is geweest op de prestaties van het korps, of dat de muzikale capaciteiten van Pie Deliège de doorslag hebben gegeven, is moeilijk te achterhalen. Feit is dat het tamboerkorps zowel voor de uitvoering van de mars als voor het concertwerk een eerste prijs behaalde. Dat Pie Deliège zelf met de prijs van de beste tamboer-maître ging strijken, stond voor iedere kenner van het metier bij voorbaat vast en aldus geschiedde.

Ondanks dat succes was het tamboerkorps geen lang leven beschoren. De schutterij zat in de periode 1961-1963 door allerlei omstandigheden diep in

de put en daar leed ook het tamboerkorps onder. In 1961 telde het korps nog slechts twee leden, namelijk de tamboers Henk en Gerard Odekerken.

De draad werd in 1963 weer opgepakt. Jac Rousch en enkele jongeren bliezen de schutterij nieuw leven in en dezelfde Jac Rousch samen met Vic Raike, toen respectievelijk voorzitter en secretaris van het bestuur van de schutterij, zorgden er ook voor dat een nieuwe drumband van de grond kwam. De nieuwe drumband telde 12 vrouwelijke leden met Gerard Odekerken, de laatste der Mohikanen van het ter ziele gegane tamboerkorps, als enige man. De leiding over de drumband kreeg Louis de Lang. Al op 26 juli 1964 in Noorbeek behaalde de drumband de eerste prijs in de jeugd-afdeling. Als tamboer-maître trad Mary Rousch op, de dochter van Jac Rousch, de huidige generaal.

In 1965 kreeg Martin Warnier, eerst als tweede en niet veel later als eerste instructeur, de leiding over de drumband. Als lid van de Limburgse Bond van Tamboerkorpsen wist de drumband onder zijn leiding, heel wat successen te boeken. In 2001 besloot het bestuur van de schutterij het lidmaatschap van de Limburgse Bond van Tamboerkorpsen op te zeggen en zich meer toe te leggen op de concoursen die tijdens de schuttersfeesten worden gehouden.

De drumband kende in de loop der jaren heel wat vrouwelijke tamboer-maîtres: Mary Rousch, Maria Spits, Eliese Odekerken, Ine André, Netje Pennings, Helene Meijs, Mary-Lou Odekerken en Theresiane Heugen-Klippert. Deze laatste bekleedde de functie ruim 25 jaar en werd op 18 januari 2003 opgevolgd door Angelique Kloos. De lijst van instructeurs is veel korter. Louis de Lang, en vanaf 1965 Martin Warnier, die nu ruim 39 jaar de leiding heeft over de drumband.

V. De uitmonstering van de schutterij

Bronkprocessie Breust-Eijdsen bij rustaltaar kasteel Oost. Op deze foto van ca. 1900 staan de bielemannen afgebeeld met hoed, kiel en witte broek. De officier draagt een zwarte tuniek met witte broek en een sjako. De schutters dragen alleen een sjako. Foto: EV6517.

In 1902 trouwde Marcel Ph.L. graaf de Liedekerke de Pailhe met Marie F.A.C.J.Ch. gravin de Geloës. De bruidstoet, komende van de St.-Christina-kerk en gaande in de richting van de Kerkstraat is hier gefotografeerd aan de oostzijde van de Vroenhof. Links en rechts van het bruidspaar lopen officieren van de schutterij in uniform en verderop naast de stoet enkele schutters met een sjako op hun hoofd en geschouderd geweer. Foto: EV1300.

1. De kleding

De kleding van de schuttersgilden in de Middeleeuwen

De middeleeuwse gilden onderscheidden zich onderling door hun patrimonium en hun kleding. Het gilde van de wevers bijvoorbeeld droeg andere kleding dan het gilde van de beenhouwers of van de schutters en de stadsgilden waren meestal weer wat luxueuzer uitgedost dan de minder bedeelde plattelandsgilden. De boerenkiel is nu nog, vooral in Brabant, een veel gedragen kledingstuk. De meestal wat meer op militaire leest geschoeide Limburgse schutterijen dragen veelal aan de krijgsmacht verwante galakleding. Tot halverwege de 15e eeuw was van uniformiteit in kledij bij de krijgsmacht, noch bij de schuttersgilden, sprake. Alleen de officieren en onderofficieren droegen sjerpen. De manschappen droegen een helm of hoed met kokarde.

Vooraf eind 15de eeuw namen de gilde- en schuttersfeesten een hoge vlucht en werd uitpakket met complete praalstoeten waaraan gilden uit diverse steden en dorpen deelnamen. Iedereen probeerde zo goed mogelijk voor de dag te komen, want ook toen al waren er prijzen te verdienen voor "die schoone incomste" of voor de beste schutters.

De kleding van de schutterij in de periode 1750-1933

Dat de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland bij haar oprichting was geüniformeerd, is onwaarschijnlijk, hoewel in de uitmonstering wel enig verschil zal hebben bestaan tussen de officieren en de manschappen. Op een foto van rond 1900 staan de bielemannen afgebeeld met hoed, kiel en witte pantalon. De officier is getooid in een zwarte tuniek met witte pantalon en hij draagt op het hoofd een sjako, terwijl de schutter alleen een sjako draagt. Ook een foto gemaakt in 1902, bij gelegenheid van het huwelijk tussen Marcel Ph.L. graaf de Liedekerke de Pailhe en Marie F.A.C.J.Ch. gravin de Geloës, laat zien dat de officieren waren geüniformeerd, terwijl de schutters alleen een sjako droegen.

De kleding van de schutterij in de periode 1933-1956

In 1933 waren de officieren gestoken in een zwarte tuniek met witte pantalon. De schutters droegen een witte pantalon, een wit hemd met zwarte

stropdas en op het hoofd een zwarte kepie. De bielemannen waren uitgedost in een lange blauwe kiel en witte pantalon en droegen op het hoofd een kolbak. Na de Tweede Wereldoorlog droeg de schutterij een zwarte tuniek met gesloten kraag, een witte pantalon en een zwarte kepie. De cadetten droegen geen uniform, maar waren herkenbaar aan een sjerp die om hun middel was gestrikt. De oorlog had diepe sporen nagelaten en armoede was in de naoorlogse jaren troef. In 1950 waren de uniformen aan vernieuwing toe, maar het geld ontbrak. De Broederschap St. Sebastianus Oost-Maarland maakte van de nood een deugd en wist de hand te leggen op een aantal kaki tunieken van het Amerikaanse leger, waarmee de schutterij werd uitgedost. Onder de tuniek werd een wit hemd gedragen met zwarte stropdas, terwijl de witte pantalon was voorzien van een oranje bies. Een wit hemd, een zwarte korte broek, een roodfluwelen baret en sjerp werd het uniform van de cadet.

De kleding van de schutterij in de periode 1956-2000

In 1956 werd door het organiseren van kienavonden, loterijen, inzamelingsacties en een groots opgezet wijnfeest het nodige geld bij elkaar gebracht voor de aanschaf van nieuwe kledij. De keuze viel op een zogenaamd fantasieuniform, gebaseerd op het uniform van de Maastrichtse Wacht. Het uniform bestond uit een zwarte tuniek met gele bies op de mouw en een koord met twee kwasten, eveneens in geel, een zwarte pantalon met gele bies en een kepie waarop in kleur een wapen, gebaseerd op het wapen van de Geloës, was geborduurd. De uniformen werden vervaardigd door kleermaker Pierre Wolfs, Pierre van de Sniijder, uit Eijdsen en ze werden in 1957 afgeleverd.

In 1958 werd de schutterij uitgebreid met een tamboerkorps. Geld voor

De schutterij marcheert ter hoogte van de Rijkholterweg hoek Sint Jozefstraat. De schutters dragen op deze foto uit 1971 het uniform dat in 1957 werd ingevoerd. Foto: EV6518.

De drumband, gefotografeerd in 1971. Foto: EV6522.

In mei 1983 werden de schutterij en de drumband geheel in het nieuw gestoken. Hier loopt de groep, met de bielemannen voorop, in de M.L. Kingstraat tijdens de sacramentsprocessie van 1983. Foto: EV6523.

uniformering van het korps in dezelfde kleding als de schutterij, was echter niet voorhanden. Gekozen werd daarom voor een witte broek met oranje bies en een kwartiermuts waarop een embleem met trom stond afgebeeld. In 1963 werden de dames van het nieuw opgerichte tamboerkorps uitgerust met blauwe rok, gele bloes, witte laarzen en een zwarte kwartiermuts, die later vervangen werd door een kolbak. De mannelijke muzikant droeg een uniform in dezelfde kleuren. In 1971 werd de drumband uitgedost in dezelfde kleur kledij als de schutterij. De kolbak werd vervangen door een zwarte kepie. Ook werd in hetzelfde jaar een 24-tal uniformen bijbesteld bij kleermaker Pierre Wolfs uit Eijdsden. De hoge sjako werd vervangen door een lagere.

In mei 1983 werden de schutterij en de drumband geheel in het nieuw gestoken.

De uniformen waren een kopie van die uit 1957. Het kleermakersbedrijf H. Boumans uit Voerendaal kreeg opdracht de kleding te vervaardigen tegen de geoffreerde prijs van f 45.000,-.

De kleding van de schutterij vanaf 2000

Bij gelegenheid van de viering van het 250-jarig bestaansfeest van de schutterij in 2000 werd het hele korps in het nieuw gestoken. Aan de aanschaf van de nieuwe kledij ging een enquête onder de leden vooraf. De keuze viel weer op een fantasie-uniform, dat weliswaar gebaseerd was op een vroeger gedragen militair galatenu, maar waar bepaalde elementen of versieringen werden aangebracht of juist weggelaten. Luitenant-kolonel b.d., Koos Vaes, oud-commandant van het Korps Nationale Reserve en militair adviseur van de schutterij, werd om advies gevraagd, terwijl de grafelijke familie de Liedekerke de Pailhe toestemming verleende voor het dragen van een wapen dat op dat van de Geloës lijkt, op de sjako's en op de kraagpatjes. Een model van het te bestellen uniform werd de grafelijke familie getoond op 12 juni 1999 en de leden op 16 juni 1999 in het verenigingslokaal, toen café de Oude Hoeve. Na instemming van alle partijen kreeg op 18 augustus van dat jaar de firma Janfré te Maastricht opdracht de nieuwe uniformen te vervaardigen. Het uniform is een variant op het ceremonieel tenue dat vóór 1985 werd gedragen door het Korps Nationale Reserve van de Koninklijke Landmacht. In plaats van blauw koos de schutterij voor de kleur zwart met een gele bies op de jas en een rode bies op de pantalon. De lage sjako dient als hoofdbedekking. Alleen het uniform van generaal Jac Rousch wijkt af. Het is een vrij getrouwe kopie van een van de vroegere gala-uniformen van Prins Bernhard, met een schitterende generaalsteek als hoofdedksel.

De drumband, gefotografeerd in 1971. Foto: EV6522.

In mei 1983 werden de schutterij en de drumband geheel in het nieuw gestoken. Hier loopt de groep, met de bielemannen voorop, in de M.L. Kingstraat tijdens de sacramentsprocessie van 1983. Foto: EV6523.

uniformering van het korps in dezelfde kleding als de schutterij, was echter niet voorhanden. Gekozen werd daarom voor een witte broek met oranje bies en een kwartiermuts waarop een embleem met trom stond afgebeeld. In 1963 werden de dames van het nieuw opgerichte tamboerkorps uitgerust met blauwe rok, gele bloes, witte laarzen en een zwarte kwartiermuts, die later vervangen werd door een kolbak. De mannelijke muzikant droeg een uniform in dezelfde kleuren. In 1971 werd de drumband uitgedost in dezelfde kleur kledij als de schutterij. De kolbak werd vervangen door een zwarte kepie. Ook werd in hetzelfde jaar een 24-tal uniformen bijbesteld bij kleermaker Pierre Wolfs uit Eijsden. De hoge sjako werd vervangen door een lagere.

In mei 1983 werden de schutterij en de drumband geheel in het nieuw gestoken.

De uniformen waren een kopie van die uit 1957. Het kleermakersbedrijf H. Boumans uit Voerendaal kreeg opdracht de kleding te vervaardigen tegen de geoffreerde prijs van f 45.000,-.

De kleding van de schutterij vanaf 2000

Bij gelegenheid van de viering van het 250-jarig bestaansfeest van de schutterij in 2000 werd het hele korps in het nieuw gestoken. Aan de aanschaf van de nieuwe kledij ging een enquête onder de leden vooraf. De keuze viel weer op een fantasie-uniform, dat weliswaar gebaseerd was op een vroeger gedragen militair galatenuë, maar waar bepaalde elementen of versieringen werden aangebracht of juist weggelaten. Luitenant-kolonel b.d., Koos Vaes, oud-commandant van het Korps Nationale Reserve en militair adviseur van de schutterij, werd om advies gevraagd, terwijl de grafelijke familie de Liedekerke de Pailhe toestemming verleende voor het dragen van een wapen dat op dat van de Geloës lijkt, op de sjako's en op de kraagpatjes. Een model van het te bestellen uniform werd de grafelijke familie getoond op 12 juni 1999 en de leden op 16 juni 1999 in het verenigingslokaal, toen café de Oude Hoeve. Na instemming van alle partijen kreeg op 18 augustus van dat jaar de firma Janfré te Maastricht opdracht de nieuwe uniformen te vervaardigen. Het uniform is een variant op het ceremonieel tenue dat vóór 1985 werd gedragen door het Korps Nationale Reserve van de Koninklijke Landmacht. In plaats van blauw koos de schutterij voor de kleur zwart met een gele bies op de jas en een rode bies op de pantalon. De lage sjako dient als hoofdbedekking. Alleen het uniform van generaal Jac Rousch wijkt af. Het is een vrij getrouwe kopie van een van de vroegere gala-uniformen van Prins Bernhard, met een schitterende generaalsteek als hoofdedksel.

De kosten van de 41 uniformen bedroegen f 83.665,88,- Het Damescomité nam hiervan ongeveer de helft voor zijn rekening. Voorts droeg de gemeente Eijdsen en het Prins Bernhard Cultuurfonds een steentje bij, terwijl de "Peetvaders", sponsoren, van de schutterij een aanzienlijk bedrag op tafel legden. De Broederschap St. Sebastianus betaalde uit eigen kas bijna f 8.000,-. Op vrijdag 12 mei 2000 werden de uniformen feestelijk uitge-

2e luitenant Guy Duykers, Bronkprocessie Breust-Eijdsen. Foto: GS4951, juni 2004.

Generaal Jac Rousch met cadet Darin Wolfs. Het oudste en jongste lid van de schutterij in 2004. Foto: GS3090, juni 2004.

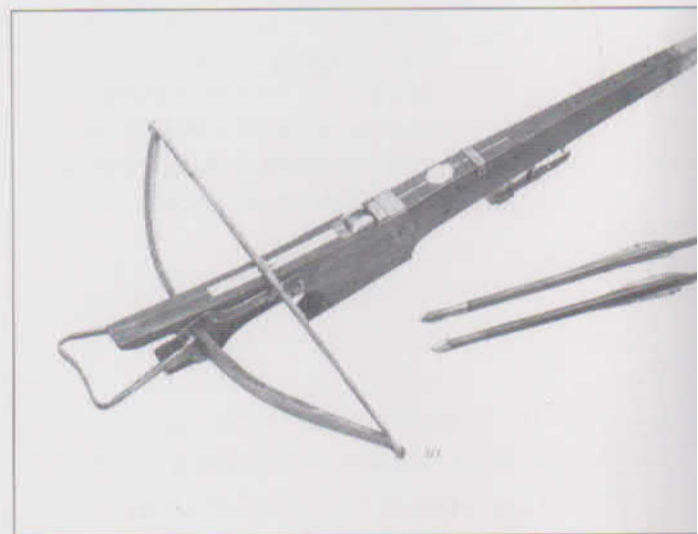

reikt aan de leden van de schutterij door de beschermheer Marcel R.Fr.M.M.J. graaf de Liedekerke de Pailhe, in het bijzijn van het Damescomité en de Peetvaders.

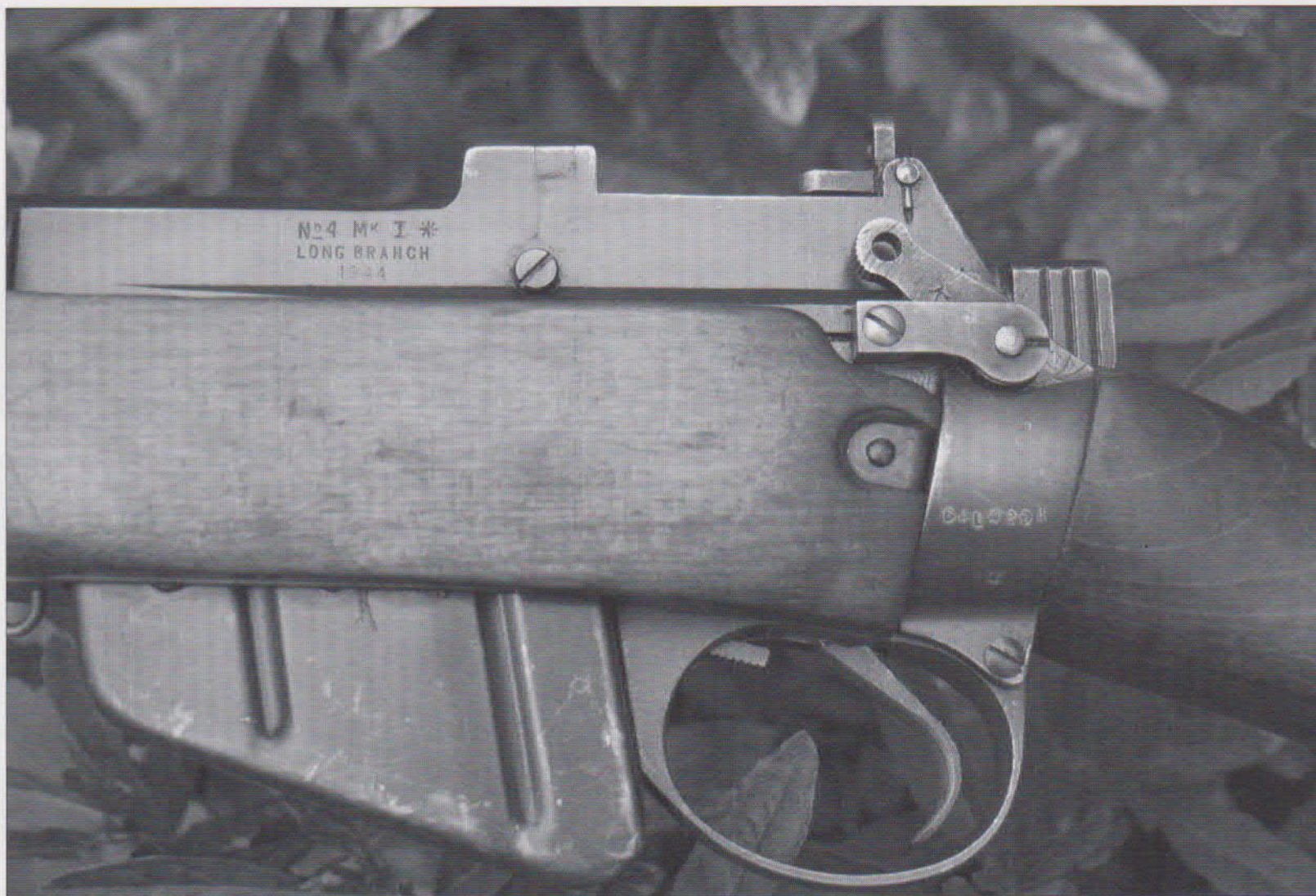
2. De geweren

Traditiegetrouw is er, vooral in Brabant, maar ook in het nabij gelegen Visé (B) bijvoorbeeld, nog een aantal schutterijen uitgerust met hand- of voetbogen. De boog was een van de eerste wapens waarmee op enige afstand doelen konden worden geraakt. Tijdens en na de 80-Jarige Oorlog (1568-1648) neemt het vuurwapengebruik toe en menige schutterij verving de handboog of kruisboog door de haakbus en later door het musket. Dit waren voorladers waarbij het kruit of de lading in de monding van de loop van het geweer wordt ingebracht.

Ook de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland zal zeer waarschijnlijk bij haar oprichting of niet lang daarna de beschikking hebben gehad over een aantal voorladers. Maar ook dat wapentuig is aan slijtage onderhevig en aangenomen mag worden dat in de

Een voorbeeld van een middeleeuwse kruisboog. Handbogen en kruisbogen werden tijdens en na de Tachtigjarige Oorlog vervangen door vuurwapens: eerst haakbussen later musketten. Foto: EV6524.

Een detail van een van de geweren die de schutterij sinds 1961 gebruikt. Foto: GS4700, mei 2004.

loop der jaren meermalen van geweer werd gewisseld. Vaststaat dat de schutterij vóór de Tweede Wereldoorlog de beschikking had over een 60-tal geweren, type Snider. Bij het eerste optreden van de schutterij na de Tweede Wereldoorlog in 1945, bleek dat een aantal hiervan was zoek geraakt. Een ander deel had men, op bevel van de bezetter, moeten inleveren en het restant verkeerde in zeer slechte staat.

De toenmalige burgemeester van Eijsden, Emile Duijsens, wist in 1964 een 40-tal door de Koninklijke Landmacht afgekeurde geweren, van het merk Lee Enfield, voor de schutterij op de kop te tikken. Die geweren waren weliswaar geschikt voor het doen van exercities en om mee te dragen in de processie of als de schutterij uittrok, maar ongeschikt voor het afvuren van een eresalvo. Aan inventiviteit ontbrak het de leden van de Broederschap St. Sebastianus niet. Marcel Theunissen, de geweermeeester van de schutterij, wist raad. Omdat hij in militaire dienst wapenhersteller was geweest, had de Lee Enfield voor hem weinig geheimen.

Een van de twee zware buksen die gebruikt worden bij schietwedstrijden en bij het vogelschieten. Het kaliber is 16 mm. Deze buks is uit 1976. Foto: GS4600, mei 2004.

Hij bouwde een zestal geweren zodanig om, dat in ieder geval met losse flodders kon worden geschoten. Maar hoe kom je aan losse flodders? Nu was het de commandant van de schutterij, Gerard Odekerken, die raad wist. Als lid van het Korps Nationale Reserve van de Koninklijke Landmacht wist hij de hand te leggen op losse flodders die voor de Bren, een lichte mitrailleur, werden gebruikt. Die patronen hadden hetzelfde kaliber als die van de Lee Enfield. Het probleem leek opgelost en driftig werd geoefend om, na een reeks van jaren, weer de traditionele eresal-

vo's te kunnen geven. Maar spoedig raakte de munitie op en omdat de Koninklijke Landmacht van de Bren op de Mag was overgestapt, waren er geen losse flodders voor de Lee Enfields meer te krijgen, terwijl de Dodenherdenking van 4 mei 1988 aan de Vroenhof in Eijsden voor de deur stond.

Toen ging, zoals achteraf is gebleken, de schutterij bij de duivel te biecht. Geïnformeerd werd bij de Provinciale Militaire Commandant van de Koninklijke Landmacht te Maastricht of nog ergens losse flodders voor de

Inbeslagneming van de geweren op 19 juni 1892

“Ofschoon nooit door vorige politiemannen, ook niet sedert de nieuw wapenwet aanmerkingen zijn gemaakt waren op het dragen van wapens in de processie door de overheid het der Jonkheden en de Schutterij in hare optochten, vernam de Edelachtbare Heer Burgemeester Dubois zaterdag avond 18 juni, dat de brigadier de Rijke, naar deze beweerde, van den Officier van Justitie last had de wapens der Jonkheden en schutterij in de processie en bij den optocht 's maandags in beslag te nemen en proces-verbaal op te maken. Met den voorzitter der schutterij, den Hooggeboren Graaf De Geloës, begaven de Burgemeester en de Wethouder Spauwen Antoon, zich zatersdagavond naar Zijnen Excellentie den Commissaris der Koningin, waar hun medegedeeld werd dat de Burgemeester volgens art 8der wapenwet verlof kon geven. Dienvolgens werd een papier opgemaakt en aan den secretaris der Schutterij ter hand gesteld, met verlof voor hem, den Koning der Schutterij, de cadetten, de oversten der Jonkheden om een degen te dragen 's zondags in de processie. Toen de marechaussee de Wit en van Goethem in de processie tegenover het huis Meertens de dragers aanspraken, werd hun het verlof getoond, dat zij eerst ongeldig verklaarden, maar na de wapenwet in de kazerne geraadpleegd te hebben, voor gegrond verklaarden. In de namiddag vernam echter de Burgemeester dat dergelijke vergunning 's anderendaags voor de schutterij niet erkend worden, maar door den Commissaris der Koningin moest afgegeven zijn. Van hem echter had men schriftelijk bewijs, dat de Burgemeester deze vergunning kon geven. Voorzien van een verlof van den Burgemeester voor het dragen van degens door twaalf oversten en geweren door vier en vijftig schutters, trok de Schutterij maandag 20 juni naar de kerk te Breust. Haar voorzitter de Hooggeboren Heer Graaf kwam haar te gemoed en maande de schutters aan geen verzet te plegen, maar goedsmoeds de wapens af te geven, als de marechaussee die in beslag namen Aan de kerk stonden de Brigadier de Rijke, en de marechaussee de Wit, van Goethem en Hazen geposteerd, maar lieten de Schutterij ongemoeid voorbij trekken. De geweren aan rotten zetten en ter kerke gaan. Na de Mis lieten zij de ongehinderd de salvo's doen op het kerkhof, ene ovatie brengen aan de eerwaarde Heer Pastoor. Maar begeleiden haar op haar optocht naar het kasteel, en voor de kazerne vroeg brigadier of de schutters vergunning hadden van den Commissaris, en toen hem gezegd werd dat zij die van den Burgemeester hadden, werd hun geantwoord, dat deze onvoldoende was. Was het antwoord van Mollijn. Plotseling grepen de vijf gendarmen elk een paar geweren vast waarop de Burgemeester hun vroeg, wat dit beduidde de brigadier antwoorde, dat hij daartoe orden had. Toen de Burgemeester daarna aan den ambtenaar Mollijn vroeg wat hij daarmee te doen had, werd hem vrij grof door den marechaussee de Wit geantwoord, dat deze geroepen was tot hulp. Kalm gaven de schutters negen geweren af en presenteerden er nog meer, maar hun werd gezegd dat dit genoeg was. Bij in beslag genomen geweren was dat van schutter Smeets zonder grendel, dat dus nooit had mogen afgenomen worden. De Schutterij trok naar het Kasteel. Haar voorzitter vergezeld van den Hooggeboren Heer van IJselstein griffier juist op het kasteel aanwezig trok dadelijk naar Maastricht had ene bespreking met den Commissaris der Koningin den Officier van Justitie en den Majoor der Marechaussee, waar de Commissaris der Koningin ene circulaire van den Minister bewijs toonde volgens welke de Burgemeester verlof kon geven. Een telegrafist order kwam in de namiddag, dat de geweren op een na moesten teruggegeven worden, dit geschiedde een paar dagen later. Het laatste geweer, dat voor bewijsstuk bij een eventueel proces had moeten dienen, werd een paar maand daarna teruggegeven waardoor het ongegronde der verbeurdverklaring werd erkend. Overdreven dienstijver van de gewapende politie en verkeerde rapporten van ander zijde schijnen tot dezen zonderlingen geschiedenis aanleiding gegeven te hebben”.

De Secretaris P. Pinckaers, Eijdsden den 1 Juli 1892.

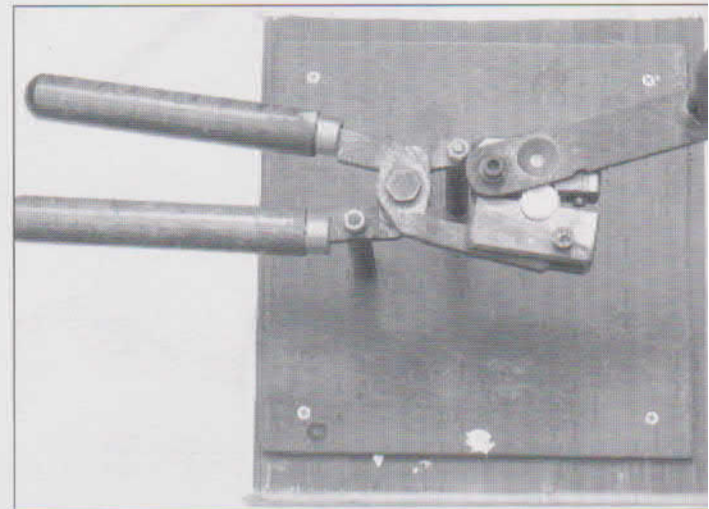
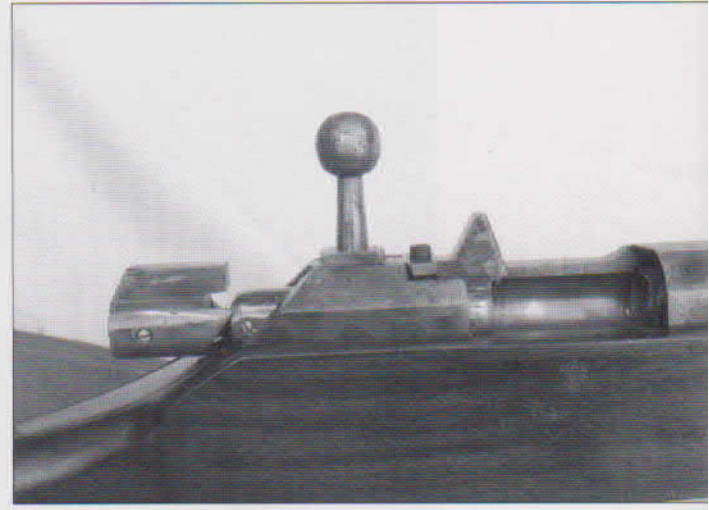
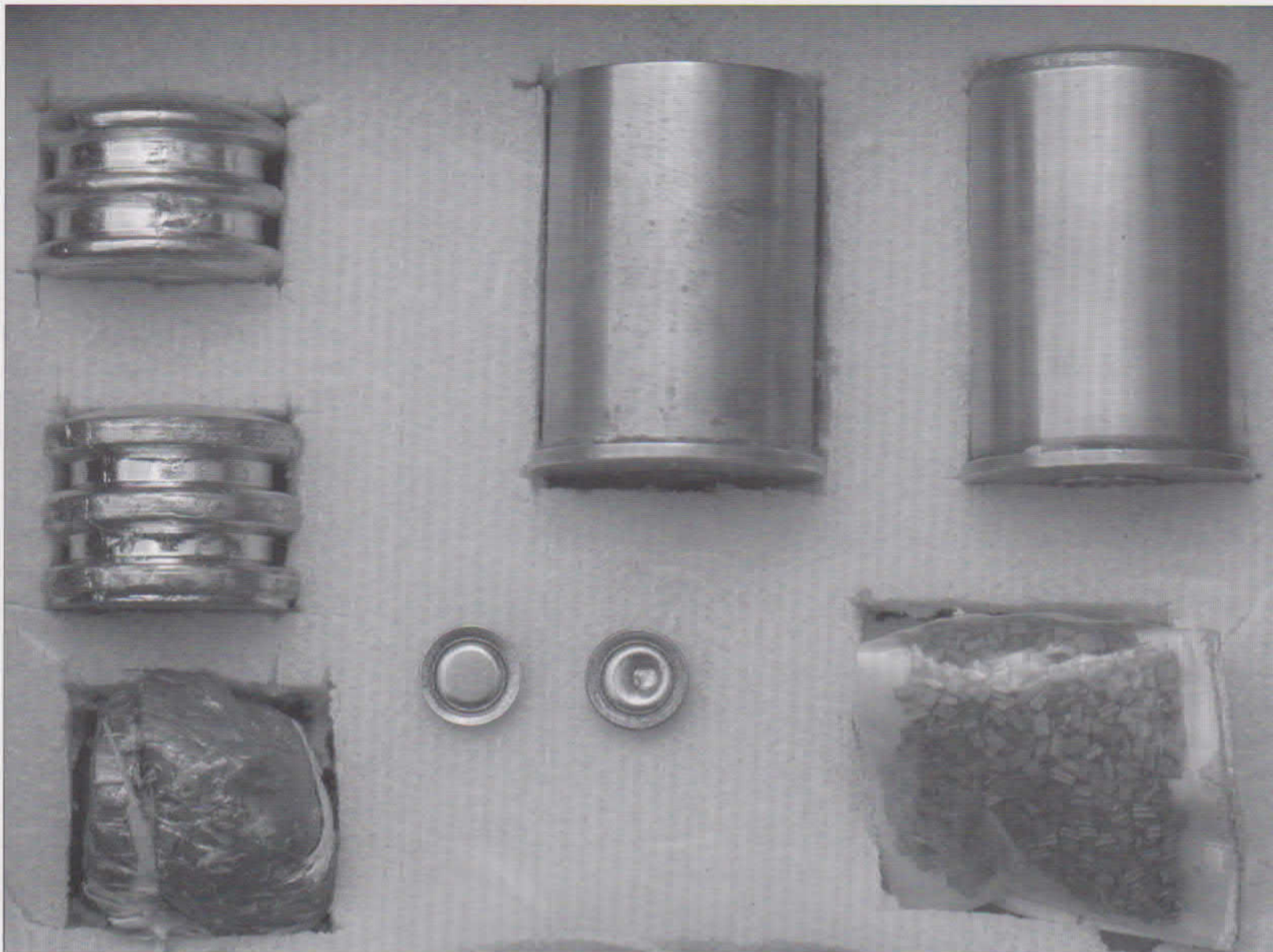

Foto boven: Deze foto laat de plaats zien waar bij de zware buks de patroon met de kogel moet worden ingebracht. Foto: GS4603, mei 2004.

Foto midden: Gieltang voor het maken van de kogels. Foto: GS4606, mei 2004.

Foto onder: Huls met bovenin 'n kogel. Vergelijking met de vingers die de huls vasthouden, laat zien hoe fors de af te schieten kogel is. Foto: GS4610, mei 2004.

Links op de foto twee verschillende kogels voor de in gebruik zijnde twee types buksen met eronder een gebruikte kogel. Verder een huls met en een huls zonder kogel en een gebruikt en een ongebruikt slaghoedje. Rechtsonder op de foto het benodigde kruit. Foto: GS4611, mei 2004.

Bren te krijgen waren. Dat resulteerde in een oproep aan Gerard Odekerken en Pierre Stienen, respectievelijk voorzitter en secretaris van het bestuur van de schutterij, om op 28 april 1988 te verschijnen voor de Provinciale Commandant. Hier kregen beiden de wind van voren. Het bleek dat de wapens destijds door de Koninklijke Landmacht in bruikleen waren verstrekt, terwijl het bestuur van de schutterij er van uit ging dat ze eigendom waren van de schutterij. Voorts waren die wapens onbruikbaar gemaakt en was het niet toegestaan in die toestand verandering te brengen zonder toestemming van de eigenaar, i.c. de Koninklijke Landmacht. Uiteindelijk liep de hele kwestie met een sisser af. De zes geweren dienden de volgende dag ingeleverd te worden om opnieuw schiet-onklaar gemaakt te worden, waarna ze in mei van dat jaar konden worden afgehaald bij de Hoofdwacht aan het Vrijthof te Maastricht.

Het dragen van degens of geweren heeft vaker geleid tot problemen, hetgeen onder andere blijkt uit een

verslag uit 1892, opgemaakt door de toenmalige secretaris van de broederschap, de heer P. Pinckaers.

Naast de Lee Enfields beschikt de schutterij over twee zware buksen met een kaliber van 16 millimeter. Om u enig idee te geven van de zwaarte: een windbus heeft een kaliber van 4,5, hooguit 5,5 millimeter. Deze zware buksen van de schutterij worden gebruikt bij het vogelschieten en bij de schietwedstrijden tijdens de schuttersfeesten. Ze zijn gemaakt door geweermaker Maurice Drummen uit Nuth. De aanschafkosten van een dergelijke buks zijn niet mis. De buks die in 1965 werd aangeschaft kostte toen f 1.075,-. Twaalf jaar later, toen de tweede buks werd gekocht, waren de kosten al opgelopen tot f 7.000,-, terwijl de prijs nu ruim € 6.800,- bedraagt. De loden kogels waarmee de geweren worden geladen, worden zelf gegoten. De kosten van kogel, slaghoedje en kruit bedragen nu ongeveer € 0,45.

VI. Waardevolle attributen waarover de schutterij beschikt

De schutterij bezit een aantal waardevolle attributen en daarnaast enkele bezittingen die een grote emotionele waarde vertegenwoordigen. Dat zijn: het koningszilver, het vaandel en de standaard, het schuttersboek, de schuttenbeker en een beeldje van de heilige Sebastianus.

1. Het koningszilver

Degene die de houten vogel, die aan een hoge ijzeren stang of paal is bevestigd, afschiet, mag zich koning van de schutterij noemen. Bij nagenoeg alle schutterijen is de koning verplicht een zilveren plaat waarop zijn naam en het jaartal van zijn koningschap staan vermeld, te schenken. U kunt zich voorstellen dat in de loop der jaren uitgebreide en waardevolle collecties zijn ontstaan van het koningszilver. Ook de keizer, degene die driemaal achter elkaar de vogel afschiet, is verplicht de schutterij een zilveren plaat te schenken. Van een echte collectie keizerszilver kan echter nauwelijks sprake zijn, omdat het driemaal achter elkaar afschieten van de vogel slechts zeer zelden voorkomt. Andere namen voor

het koningszilver zijn: het juweel of de juwelen, al naar gelang het land of de streek waar de schutterij vandaan komt. Over de oorsprong van deze traditie, het schenken van een zilveren plaat, tasten de geschiedschrijvers in het duister.

De Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland hecht aan de traditie van het schenken van een zilveren plaat grote waarde. Van oudsher neemt de schutterij een gedeelte van de kosten van de plaat voor haar rekening. Uit het reglement op het vogelschieten, dat dateert van 1892, blijkt dat de koning toen hiervoor een vergoeding kreeg van tien gulden, tien schellingen en twee tonnen bier.

De koning wordt, bij het uittrekken van de schutterij, omhangen met een selectie uit de zilveren platen, omdat alle platen die in de loop der eeuwen zijn verzameld, door Zijne Majesteit in zijn eentje uiteraard niet kunnen worden getorst. Tevens draagt hij een aan een ketting bevestigde zilveren vogel om zijn hals. De oorsprong van dat gebruik is niet bekend. De zilveren vogel van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland is een geschenk uit 1823 van Constantin C.Fr.M.G. graaf de Geloës. Hij was in dat jaar koning van de schutterij.

Als een van de meest waardevolle bezittingen wordt beschouwd de borstplaat geschonken door Hendricus Nolens, de laatste schout van de heerlijkheid Oost. Hij was in 1778 koning van de schutterij. Hendricus Nolens overleed in 1794, net vóór de inval van de Franse Sansculotten. Graaf en gravin de Geloës de Lannoy schonken de schutterij in 1930, bij gelegenheid

De koning torst een selectie uit de zilveren platen die de schutterij bezit. Een foto op pag. 15 toont het zilver dat de koning op zijn rug draagt. Zijn borst en buik worden bedekt door de hier gefotografeerde platen. Foto: GS4626, mei 2004.

Bij al de platen draagt de koning ook nog deze zilveren vogel, een geschenk uit 1823 van Constantin graaf de Geloës. Foto: GS4629, mei 2004.

De borstplaat uit 1778, geschonken door Hendricus Nolens, de laatste schout van de Heerlijkheid Oost. Foto: GS4639A, mei 2004.

Bronzen medaille met de beeltenis van graaf en gravin de Geloës de Lannoy. De medaille werd door hen aan de schutterij geschonken bij gelegenheid van hun gouden huwelijksfeest in 1930. Foto: GS4628, mei 2004.

van hun gouden huwelijksfeest, een bronzen medaille met de beeltenis van het gouden paar.

Op de platen die er zijn, staan namen of letters. Jammer is, dat in de loop der jaren een aantal van de zilveren platen is verloren gegaan. Soms verkeerden de platen in een zo slechte toestand dat ze niet langer als koningszilver konden worden gebruikt. Om dat verlies enigszins te compenseren werd er in 2001 een grote zilveren plaat gemaakt, waarop de ontbrekende namen van alle bij de schutterij bekende keizers en koningen staan vermeld. In 1994 werd het koningszilver gerestaureerd. De kosten bedroegen f 3000,-. Dat bedrag werd bij elkaar gebracht door het Damescomité van de schutterij. Het koningszilver wordt bewaard op kasteel Eijsden.

2. De vaandels

Het vaandel van 1880

Het vaandel is het veldteken, waarachter in de Middeleeuwen de strijdmacht zich schaarde en waarmee ze ten strijde trok. Het is het symbool van eenheid en trouw. Vele broederschappen, gilden en schutterijen beschikken vaak over heel oude, waardevolle vaandels. Gezien het belang dat aan het bezit van een vaandel wordt gehecht, mag verondersteld worden dat ook de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maerland kort na de oprichting de beschikking had over een eigen vaandel, hoewel hierover geen gegevens bekend zijn. Wel staat vast, dat de schutterij

Het nieuwe vaandel van 1995.
Foto: EV6520.

Op 8 april 1995 reisde het bestuur van de schutterij en het damescomité naar Kevelaer om het nieuwe vaandel op te halen.
Foto: EV6539.

in 1880 een vaandel voerde, dat geschonken werd door René M.A.J.M. graaf de Geloës. Het vaandel is vervaardigd van zwaar goudbrokaat, met in het midden een tweezijdig geborduurd wapen, lijkende op dat van de Geloës, met een kruis in goud op zwart damast. De afmetingen van het vaandel zijn 135 x 135 centimeter. Ruim 86 jaar, van 1880 tot 1966, heeft dit kostbare vaandel dienst gedaan. Het werd niet alleen gebruikt door de schutterij, maar tot 1957 ook door het Jonkheid van Oost. Omdat het door

slijtage niet onder alle weersomstandigheden gedragen kon worden, schonk de schutterij het vaandel aan de grafelijke familie de Liedekerke de Pailhe. Het wordt in kasteel Eijsden bewaard.

Het vaandel van 1966

In 1966 werd het vaandel uit 1880 vervangen door een vaandel dat qua afmetingen iets kleiner was (125 x 125 centimeter), maar dat verder een getrouwe kopie was van dat van 1880. Het vaandel werd vervaardigd door de zusters Franciscanessen te Maastricht.

Historische gebeurtenissen waren het voor de Schutterij St. Sebastianus, toen Zijne Heiligheid Paus Johannes Paulus in november 1990, bij gelegenheid van de Sint- Willebrordusmanifestatie in Rome, waar ook een delegatie uit de schutterij aanwezig was, in de Sint-Pieterskerk over het vaandel schreed. Hare Majesteit Koningin Beatrix deed datzelfde op zaterdag 29 april 1995 bij haar bezoek aan de gemeente Eijsden. Dat voorrecht wordt slechts zeer zelden verleend. Het gebruik zou stammen uit de late middeleeuwen en zou voorbehouden zijn aan de regerende koning of koningin. Het geven van deze hoogste schutterseer wordt in verband gebracht met de intocht van Jezus in Jeruzalem: "Het merendeel der schare spreidde haar klederen op de weg ..." (Mathëus 21:8-9).

Het vaandel van 1995

Door de slechte staat waarin het vaandel uit 1966 verkeerde, zag de schutterij zich genoodzaakt een nieuw vaandel aan te schaffen. Een aantal dames stak de koppen bij elkaar en richtte een comité op met als doel de nodige gelden in te zamelen ter financiering van het nieuwe vaandel, waarvan het ontwerp werd gemaakt door de voorzitter van het bestuur van de schutterij, de heer Gerard Odekerken. Nadat voldoende geld voor de aanschaf van

een nieuw vaandel voorhanden was, kreeg op 23 augustus 1994 de firma Sadekmaier-van Baal in Kevelaer opdracht het te fabriceren. Op 8 april 1995 werd door het bestuur en het Damescomité van de schutterij een reisje naar Kevelaer ondernomen om het nieuwe vaandel te halen.

Het dubbelzijdige vaandel is vervaardigd van een zeer goede kwaliteit goudkleurige zijde. Op de voorkant staat in het midden een wapen, gelijkend op dat van de Geloes, met erboven het jaartal 1750 en onder de wapenspreuk de naam "St. Sebastianus Oost-Maarland." De naam wordt omcirkeld door een zilveren lauwertak. Op de achterzijde staat in groen de letter S van Sebastianus afgebeeld, die omkranst wordt door een groene lauwertak. Het geheel wordt omzoomd door een galon met franje. Bovenop de vaandelstok is een beeldje van de heilige Sebastianus bevestigd. Het nieuwe vaandel wordt niet meer over de schouder gedragen, maar rechtop, zoals dat in de krijgsmacht gebruikelijk is. De kosten van het vaandel bedroegen 7000,- DM en van het beeldje van de heilige Sebastianus 2500,- DM.

Op 29 april 1995, dezelfde dag dat Koningin Beatrix bij kasteel Eijdsen over het oude vaandel schreed, werd met enig ceremonieel het nieuwe vaandel in gebruik genomen. De voorzitter van het Damescomité, mevrouw Ben Odekerken-Brouwers, overhandigde die dag het vaandel aan Raphaël, graaf de Liedekerke, die zijn vader als beschermheer van de schutterij verving. Op zijn beurt droeg hij het vaandel over aan vaandrig Guidy Duykers. De feestelijke overdracht had plaats in het schutterslokaal en werd opgeluisterd door het Trommel- en Klaroenkorps van de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile. Op zondag 30 april 1995 werd het nieuwe vaandel tijdens de mis gezegend door de gees-

telijke adviseur van de schutterij, pastoor Max Starmans z.g. Na afloop van de eucharistieviering maakte de schutterij, gestoken in vol ornaat en met het nieuwe vaandel voorop, een rondgang door Oost-Maarland. Het vaandel van 1966 wordt nu alleen nog gebruikt als draperie van de lijkst van een afgestorvene van de schutterij. Het Damescomité van de schutterij, dat zorgde voor de nodige pecunia voor het vaandel, is tot de dag van vandaag nog actief.

Koninginnedag 1995. Koningin Beatrix valt de eer te beurt over het (oude) vaandel van de schutterij te mogen lopen. De schutters vormen een erehaag. Foto: De Telegraaf. Foto: EV6519.

Pastoor Max Starmans z.g. zegent het nieuwe vaandel op 30 april 1995. Foto: EV6521.

3. De standaard

De standaard is van oudsher het vaandel van de cavalerie. Omdat dit krijgsmacht-onderdeel zich vroeger te paard verplaatste, is een standaard kleiner van formaat dan een vaandel. Sinds 1973 beschikt de schutterij over een standaard gemaakt naar een ontwerp van Gerard Odekerken. De standaard is vervaardigd van dubbelzijdige gele stof. De bovenkant is voorzien van de naam van de schutterij en van de datum van oprichting. In het midden staan twee gekruiste geweren in bruin met een lauwerkrans in groen en daaronder de naam Oost-Maarland. De tekst is in zwarte letters. Omdat in het wapen van de Geloos de kleuren geel en zwart overheersen, zijn die kleuren ook verwerkt in de standaard van de schutterij. De afmeting van de standaard is 65 x 65 centimeter. In 1986 werd door mevrouw Schütt-Kiliaan uit Oost-Maarland een nieuwe standaard voor de schutterij gegeven. Het werd een getrouwe kopie van de standaard uit 1973.

4. Het schuttersboek

Het schuttersboek van de schutterij dateert van 1859. Verondersteld wordt dat een eerder boek tegelijk met een deel van de andere bezittingen verloren is gegaan bij een grote brand, die Oost teisterde begin 19de eeuw. In het schuttersboek werden de namen van de keizers en koningen genoteerd en werden de leden van de Broederschap St. Sebastianus ingeschreven. Het boek in folioformaat, is gebonden in een roodleren band met vergulde randlijsten. De hoeken van het boek zijn verstevigd met zilveren ornamenten, terwijl het boek met een zilveren slot kan worden afgesloten. Op de voorkant staat in een ruitvormig zilveren plaatje de titel: *Schutters Boeke der roemwaardige Schutterij van Oost 1859.*

In verband met de slechte staat waarin het boek zich thans bevindt, waaraan het veelvuldig gebruik en zijn hoge leeftijd niet vreemd zijn, worden de namen van de leden van de broederschap nu

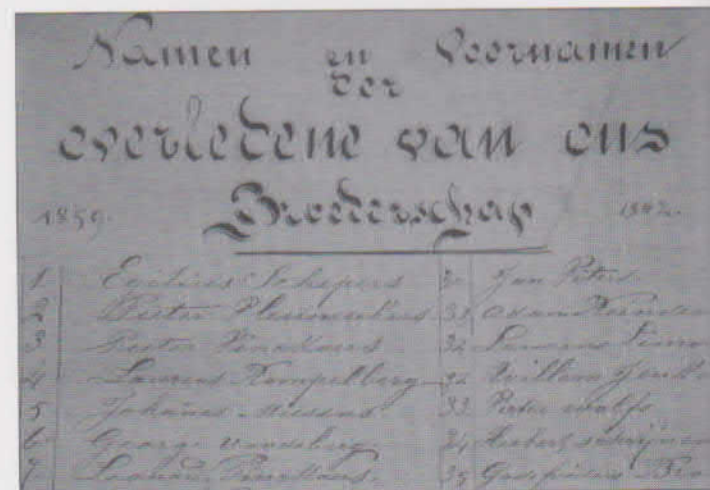

Foto links: Sinds 1973 beschikt de schutterij over een standaard, gemaakt naar een ontwerp van Gerard Odekerken. In 1986 maakte mevrouw Schütt-Kiliaan een getrouwe kopie van de standaard uit 1973. Foto: GS4682B, mei 2004.

Schuttersboek uit 1859.
Foto: GS4704, juni 2004.

Het zilveren plaatje dat de voorkant van het schuttersboek siert.
Foto: GS4673, juni 2004.

In het schuttersboek is o.a. een lijst bijgehouden van overleden leden van de broederschap.
Foto: GS4676, mei 2004.

in een apart register ingeschreven. In het jaar 2000 heeft de grafelijke familie het schuttersboek opnieuw laten inbinden.

5. De schuttenbeker

De schuttenbeker is een beker waaruit slechts bij bijzondere gelegenheden wordt gedronken. De koning van de schutterij krijgt de met donker bier gevulde beker aangeboden bij het afleggen van de eed op het vaandel, na het afschieten van de vogel op pinkstermaandag. Lid (sjut) van de Broederschap St. Sebastianus is men pas na het afleggen van de eed van trouw op het vaandel en het drinken van donker bier uit de schuttenbeker.

Sinds mensenheugenis deed een koperen schaal dienst als schuttenbeker. In 1989 werd die schaal vervangen door een zilveren beker. Deze beker heeft een doorsnede van 10½ centimeter en is, inclusief de houten voet, 29 centimeter hoog. Als handvat zitten aan weerszijden van de beker twee knoppen in de

vorm van leeuwenkoppen. Aan de buitenkant staat gegraveerd: *Schuttebeker Der Roemwaardige Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland.*

Op 7 juli 1989 werd tijdens de "sjuttemis" op bronkmaandag de beker ingezegend en dezelfde dag deed hij dienst bij het "sjut" maken van de nieuwe leden van de broederschap. De eerste nieuwe sjut die uit de beker dronk was André Wijnands.

6. Het beeldje van de heilige Sebastianus

Het beeldje, 42 centimeter hoog, voorstellende Sint-Sebastianus, de patroonheilige van de schutterij, is een geschenk uit 1986 van Guidy Duykers.

Foto boven: St.-Sebastianus patroonheilige van de schutterij. Beeldje 42 cm. Foto: GS4664, mei 2004.

De Schuttebeker Der Roemwaardige Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland. Twee leeuwenkoppen doen dienst als handvatten. De beker is sinds 1989 in gebruik. Foto: GS4668, mei 2004.

Een van de leeuwenkoppen van de beker. Foto: GS4679, mei 2004.

VII. Traditionele feesten en activiteiten van de schutterij

1. Het feest van Sint-Sebastianus, de patroonheilige van de schutterij

Jaarlijks op of rond 20 januari viert de schutterij het feest van haar patroon Sint-Sebastianus. Dat feest begint op zaterdag met het opdragen van een mis in de parochiekerk voor de levende en overleden leden van de schutterij. Naast de leden van de schutterij nemen aan de eucharistieviering deel: de grafelijke familie, vertegenwoordigers van het kerkelijke en wereldlijke gezag en de erevoorzitter, ereleden en gedecoreerden van de Broederschap St. Sebastianus. De mis wordt opgeluisterd door het tamboerkorps van de schutterij en het Kerkelijke Zangkoor Sint-Joseph Oost-Maarland. Tijdens de eucharistieviering leggen de nieuw benoemde officieren de eed op het vaandel af.

De zondag daaropvolgend maakt de schutterij in vol ornaat een rondgang door Oost-Maarland. 's Avonds wordt in het verenigingslokaal een feestmaaltijd opgediend. Voorafgaande aan de feestdis worden de jubilarissen gehuldigd die 12½, 25 en 50 jaar of nog langer lid zijn van de schutterij. Ook wordt die gelegenheid benut om bevorderingen in rang kenbaar te maken en personen te huldigen en eventueel te decoreren, die zich in de afgelopen periode zeer verdienstelijk hebben gemaakt voor de schutterij of voor de gemeenschap van Oost-Maarland.

Mei 2003, Marcel graaf de Liedekerke de Pailhe 50 jaar beschermheer van de schutterij. Foto: EV6541. Foto Eijdsen.

2. Het vogelschieten

Kort historisch overzicht

Wellicht de belangrijkste en de meest tot de verbeelding sprekende activiteit van een schutterij is het vogelschieten, ook wel koningschieten genoemd. Dit gebruik is waarschijnlijk zo oud als de schuttersgilden zelf. Al uit een uit 1332 daterend reglement van de Onze-Lieve-Vrouwe Broederschap van Leuven, staat te lezen: "... en wie de papegaai afschiet, die zal van zijn contributie ontheven worden en zal dat jaar koning heten van de broederschap." Met de "papegaai" wordt natuurlijk de houten vogel bedoeld. Verondersteld wordt dat het vogelschieten in de Middeleeuwen diende als een jaarlijkse feestelijke schietoefening, toen nog met voet- of handbogen, voor de gildenleden. Later, op het einde van de 16de eeuw, waren veel schuttersgilden met musketten uitgerust. D'Artagnan en de drie muskettiers, uit de roman van Alexander Dumas, droegen in hun tijd dus een musket als afschrikwekkend wapen, hoewel, als we de schrijver moeten geloven, deze ridders niet alleen met hun voorlader, maar ook met hun degen terdege raad wisten.

In de Middeleeuwen was deelname aan het vogelschieten voor de leden van de broederschap verplicht. Op verzuim zonder geldige reden stond een boete. Het lid ontrok zich, zo werd dat verzuim geïnterpreteerd, aan het officiële cere-

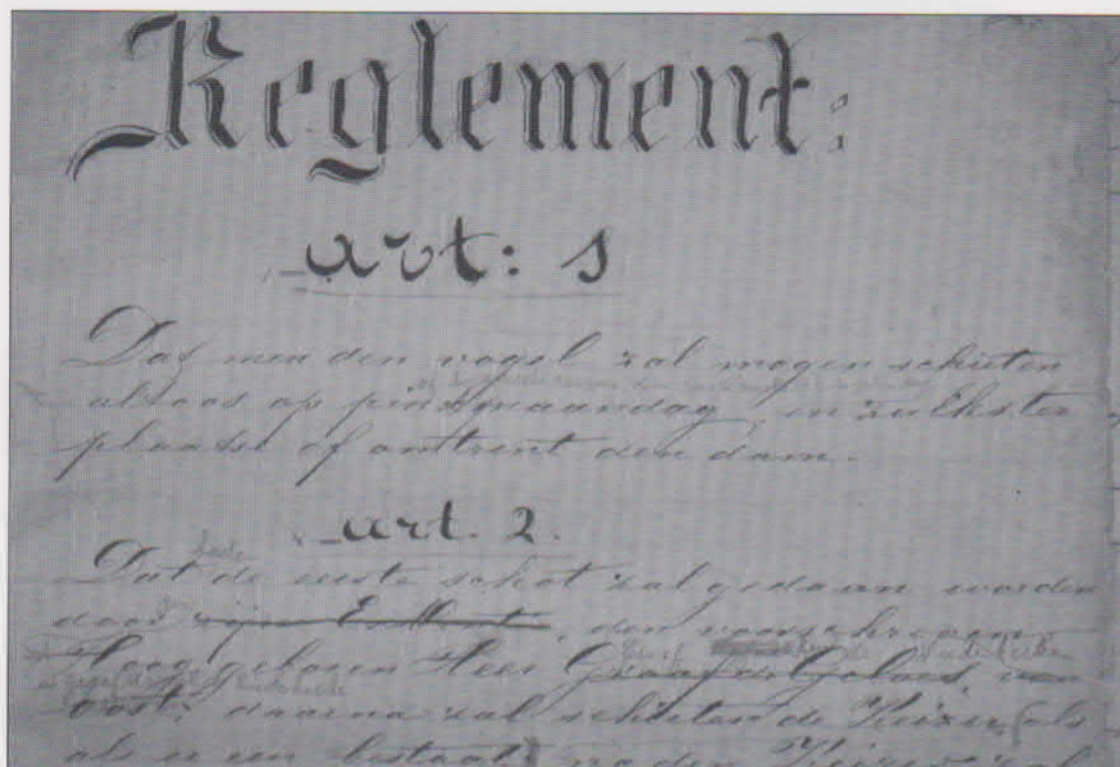
moniële gezag en daar werd in die tijd zwaar aan getild. In plaats van een hoge mast of schietboom, zoals wij die nu kennen bij het vogelschieten, werd de vogel bevestigd aan een wiek van een molen of aan een stok die uit het dakraam van een toren werd gestoken.

De volgorde van het schieten op de vogel was vroeger, en is ook nu nog, in een reglement vastgelegd en heeft meestal plaats volgens rangorde en door loting. Degene die de vogel afschiet mag zich koning noemen. De wijze waarop de koning wordt gehuldigd kan verschillen van schutterij tot schutterij, hoewel die verschillen vaak erg klein zijn. Het inhuldigen van de koning, het koningmeisteken, en het opdienen van een overvloedig koningsmaal, waarbij ongetwijfeld rijkelijk aan Bacchus wordt geofferd, is bijna overal gebruikelijk. Degene die driemaal achter elkaar de vogel afschiet, mag zich keizer noemen. Maar dat geluk is slechts voor weinigen weggelegd en zonder medewerking "van boven" of van zijn schuttenbroeders bijna niet mogelijk.

Waar een koning is, is meestal ook een koningin. Is de koning van de schutterij gehuwd, dan zal meestal zijn gade als koningin fungeren, of in ieder geval een gehuwde vrouw. Is de koning ongehuwd, dan zal de koningin dat ook moeten zijn. Hetzelfde geldt voor de keizer. De taak van de koningin heeft in de loop der jaren aan belangrijkheid gewonnen, zoals uit het verdere verhaal zal blijken.

Het verloop van het vogelschieten bij de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland

In tegenstelling tot de meeste schutterijen heeft het vogelschieten in Oost-Maarland niet ieder jaar plaats, maar vanaf 1860 eens in de twee jaar. Tot 1928 viel Oost-Maarland onder de parochie van Breust-Eijdsen. De sacra-

In het Schutteboek van 1859 is ook het reglement voor het vogelschieten opgenomen. Foto: GS4675, mei 2004.

mentsprocessie, die vanaf de kerk in Breust vertrok, trok om het andere jaar naar Oost-Maarland en dan werd bronk gevierd. Het was gebruikelijk dat de nieuwe koning in de sacramentsprocessie meeliep en daarom is het dat het vogelschieten plaats vond in het jaar dat Oost-Maarland de bronk vierde. Uit de lijst van keizers en koningen blijkt dat van 1860 tot de oorlogsjaren 1940-1945 op de vogel werd geschoten in de even jaren en vanaf 1945, na de Tweede Wereldoorlog dus, in de oneven jaren.

Het vogelschieten heeft plaats op pinkstermaandag. In de week voorafgaande aan die maandag, wordt een algemene vergadering gehouden voor de leden (sjutte) van de Broederschap St. Sebastianus. Die vergadering wordt geleid door de hoogste in rang, in casu de generaal of bij diens afwezigheid, door de kolonel.

Ieder lid van achttien jaar of ouder kan zich tijdens die vergadering als schutter op de vogel aanmelden, waarna volgens rangorde en gedeeltelijk door loting, de volgorde van het schieten

wordt bepaald. In het Reglement op het Vogelschieten van 1882 staat in artikel 2 te lezen: "Dat de eerste schot zal gedaan worden door zijn Excellentie, den voorschreven Hooggeboren Heer Graaf De Geloës van Oost, daarna zal schieten de Keizer als er een bestaat, na de Keizer zal schieten de laatst gewezen Koning en daarna de Officiers van de Broederschap ieder naar zijnen rang, en vervolgens is ieder schutter vrij om te schieten zo haast het hem belieft." In grote lijnen wordt die volgorde ook nu nog aangehouden.

Hij die een koningin heeft gevraagd, geeft haar naam onder gesloten couvert aan de secretaris. Heeft hij dat niet gedaan dan zal, mits de kapitein gehuwd is, de echtgenote van de kapitein als koningin fungeren. In het andere geval, dus als de kapitein niet gehuwd is, zal de overheid van de schutterij zorgen dat een nieuwe koningin op het schietterrein aanwezig is, die de koning een boeket bloemen aanbiedt, de mei steekt, nadat hij de vogel heeft afgeschoten. De koningin moet tenminste 16 jaar oud zijn en wonen in Oost-Maarland of actief lid

Schutter Jan Odekerken in volle concentratie tijdens het schieten in 1997. Op het tafeltje de voorraad kogels. Foto: EV6524, J. Rethero 1997.

zijn van de schutterij. Als koningin is ze gedurende de twee jaren van haar ambtsperiode automatisch lid van de schutterij, terwijl ze sinds 1997, in tegenstelling tot vroeger, aan nagenoeg alle activiteiten van de schutterij mag deelnemen.

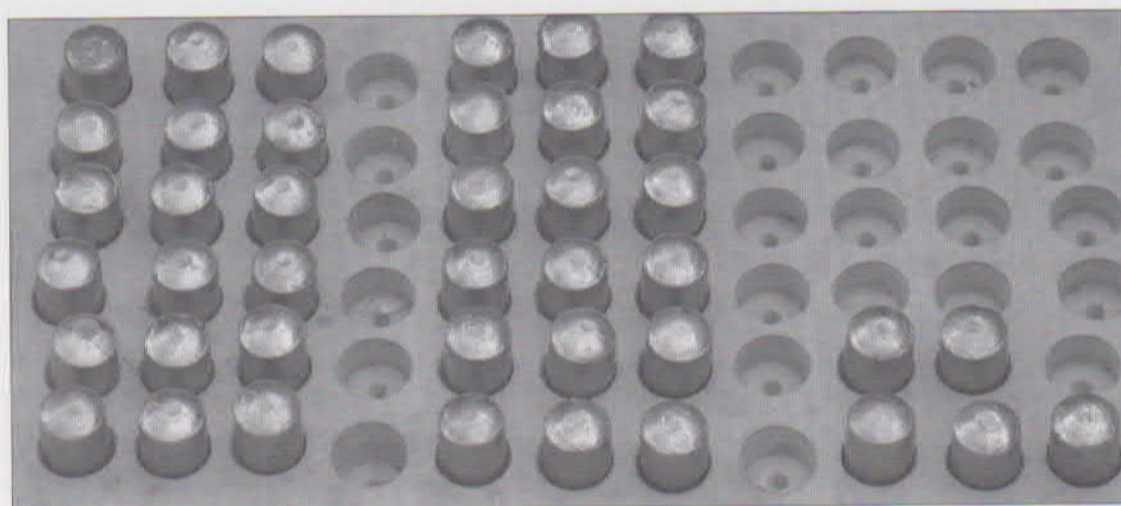
Op pinkstermaandag om zeven uur 's morgens komen de leden van de schutterij bij elkaar aan de vogelstang, die sinds een aantal jaren is geplaatst in een weiland tegenover kasteel Oost. De vogelstang is een gietijzeren paal, zestien meter hoog. Aan het uiteinde, dertig centimeter beneden de top, bevindt zich een ijzeren stang met knop, waarop een drie millimeter dikke gietijzeren plaat wordt bevestigd. Op die plaat wordt de vogel met een splitpen aan het uiteinde van de stang geborgd. Op de kop van de vogel, die naar het westen wijst, wordt een klein

De vogelstang, die sinds een aantal jaren geplaatst is in een weiland ten zuidoosten van kasteel Oost. Op pinkstermaandag om zeven uur 's morgens komen de leden van de schutterij hier bij elkaar. Foto: GS4036A, april 2004.

De houten vogel waarop geschoten wordt bij het vogelschieten. Hij meet negentig bij tachtig centimeter. Foto: GS4594, mei 2004.

Een set kogels bij wedstrijdschieten. Foto: GS4625, mei 2004.

Nederlands vlaggetje geplaatst. Als gevolg van de strenge Nederlandse milieuwetgeving zien de schutterijen zich voor hoge kosten geplaatst. Ze zijn verplicht nabij de schietstang een kogelvanger te plaatsen, omdat de loden kogels die worden gebruikt schadelijk zijn voor het milieu. De kosten van een dergelijke kogelvanger bedroegen in 2003 € 25.000,-.

De vogel waarop geschoten wordt, is van hout en wordt gemaakt uit de kroon van een perenboom of van een meidoorn. Hij heeft een afmeting van negentig bij tachtig centimeter. Jarenlang werd de vogel gemaakt door Corné Doumen sr. en sinds 1995 door Gerard Odekerken en zijn kleinzoon Roger Kloos.

De leden van de schutterij maken die maandagmorgen het schietterrein in orde en laten de vogelstang neer. Klokslag twaalf uur wordt met enig ceremonieel de vogel op de schietmast geplaatst. Voordat de stang wordt

gehesen scharen de leden zich traditioneel rondom de vogel en wordt een toast uitgebracht op de schutter die later die dag de vogel zal afschieten.

's Middags om 14.30 uur komt de schutterij in het verenigingslokaal bij elkaar, waarna rond 14.45 uur de regerende koning en de koningin aan huis worden afgehaald. De commandant meldt zich bij de koning en nodigt hem uit de schutterij te inspecteren. Vervolgens laat de commandant de koning en de koningin met hun gevolg intreden en trekt de stoet naar de Sint-Agathahoeve, waar de huidige erevoorzitter, de heer Twan Rompelberg, woont. De commandant van de schutterij en de voorzitter van het bestuur verwelkomen de aanwezige eregasten en genodigden, waarna men gezamenlijk op weg gaat naar de vogelstang. Daar aangekomen stelt de schutterij zich op bij de schietstang. Na een welkomstwoord door de voorzitter, wordt het aftredende koningspaar gehuldigd door de grootmeester van de Broeder-

Na het in orde brengen van het schietterrein wordt op voorhand een toost uitgebracht op de schutter die later die dag de vogel zal afschieten. Foto: EV6540.

Het koninklijk paar met hun gasten voor de Sint-Agathahoeve, waar de huidige erevoorzitter Twan Rempelberg, woont. Hij staat rechts op de foto. Foto: Paul Rutten, 1997. EV6538.

schap St. Sebastianus. De secretaris leest vervolgens het schietreglement voor, waarna het Nederlandse, het Belgische en het Limburgse volkslied worden uitgevoerd. Het Belgische volkslied, de Brabançonne, wordt ten gehore gebracht omdat de vermoedelijke oprichter van de schutterij en zijn nazaten van Belgische oorsprong zijn. Tot 1959 werden de volksliederen gespeeld door de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile. Die harmonie is nauw gelieerd aan de schutterij. Ze werd in 1880 opgericht door René J.M.M.A., graaf de Geloës, een achterkleinzoon van de vermoedelijke oprichter van de schutterij. Nu worden de volksliederen, jammer genoeg, door middel van een CD ten gehore gebracht. De harmonie kan door haar vele verplichtingen niet meer bij het vogelschieten aanwezig zijn.

Het vogelschieten wordt traditiegetrouw geopend door de beschermheer van de schutterij, die het eerste ereschot doet, gevolgd door zijn zoon, dan de aftredende koning, de pastoor van de parochie van Oost-Maarland, de burgemeester, de grootmeester van de Broederschap St. Sebastianus, de erevoorzitter en de overige eregasten. Daarna zijn aan de beurt de officieren, de onderofficieren en de manschappen van de schutterij. En vervolgens bepaalt het lot de volgorde van het schieten.

Wie de vogel afschiet, wordt koning. De vogel wordt als afgeschoten beschouwd als er zich geen materiaal meer bevindt tussen knop en splitpen. Nadat de nieuwe koning onder gejuich op de schouders is rondgedragen, treedt de schutterij in gelid aan en worden de nieuwe koning en de koningin geïnstalleerd. Door de afgestreden koning wordt de nieuwe koning het koningszilver omgehangen, terwijl de koningin een diadeem in de vorm van een kroontje wordt opgezet en een rood-wit-blauwe sjerp omgehangen

Koningmeisteken te Oost (1892)

Oost-Eijdsden, den 27 juni 1892.

Gelieve mij voor 't volgende in uw blad een plaatsje af te staan.

Zoals bij annonce in dit blad was aangekondigd, had gisteren de plechtige installatie plaats van den nieuwe Koning der schutterij van Oost. Den hooggeboren Graaf de la Boëssière-Thiennes, neef van de adellijke familie De Geloës. Aan het kasteel te Eijdsden werd de Koning door de schutterij, vergezeld van de harmonie Sainte Cécile afgehaald, en omhangen met de insignes zijner waardigheid, den zilveren vogel met de platen, meer dan twintig in getal. De nieuwe Koning had daarbij gevoegd een zware zilveren plaat met zijn wapenschild en zinspreuk. De stoet werd begeleid door den Edelachtbare heer Dubois, burgemeester en zijn gemeenteraad tot bijwonen van het feest uitgenodigd. De schutters werden, op order van den Officier van justitie, gedurende dezen optocht niet door de gendarmen bemoeilijkt. Vergezeld van ene grote schaar ingezetenen en vreemden trok men het feestelijk versierde Oost binnen. Daar was geen huis zonder vlag, eerbogen met passende opschriften waren aangebracht, en onder den eersten werd de Koning opgewacht. Door ene menigte volks en de genodigden der grafelijke Familie de kleinzoons van den Commissaris der Koningin, daar zijne Excellentie, zelf door ongesteldheid belet was. Den Eerwaardenheer Habets, rijksarchivaris Baron van Geusau, Jonkheer van Ijselstein, enz terwijl de studenten der Eerwaarden Paters van Oost langs den weg waren opgesteld. Hier verwelkomde de secretaris, de heer Pinckaers met enige passende woorden den nieuwe Koning, die in sierlijke en sympathieke bewoordingen dankte voor de hulde hem toegebracht. Op de pachthoeve van de heer Jansen was alles ter feestelijke ontvangst ingericht. Honderden saluutschooten bulderden, en twee jonge dochters boden den Koning weer met sierlijke aanspraken, de ene een heerlijke ruiker, de andere een prachtig geschenk aan, een fraaie bronzen vide-poche op voetstuk met dit opschrift, "La schutterij et la jeu vesse de Oost a son roi te tres nobbe Seigneur Antoine de la Boëssière-Thiennes". Ook hier dankte de Koning, en zijde dat deze huldebewijzen hem ons schoon dorp en zijne bevolking nog meer zouden doen liefhebben. Nu werden genodigde, Schutterij, Jonkheid, Harmonie, die reeds ten kasteel op wijn waren onthaald, andermaal getrakteerd met taart, koffie, bier, likeuren en sigaren, alles naar hartelust, en nadat de Harmonie enige feestelijke nummers had ten gehore gebracht, begonnen de cramignons. De rij door den nieuwe Koning geleid, bestond niet alleen uit Schutterij en Jonkheid, maar de leden der Grafelijke familie en vele der hooge gasten achten het niet beneden zich met het volk mee te doen, oude van dagen sprongen lustig mee rond en als ene reusachtige slang kronkelde de cramignon tussen de bomen der weide en later door de straten van Oost. Voor de rij de straat optrok, bedankte de Hooggeboren heer De Geloës in een hartelijke toespraak de duizenden, die dit feest hadden willen opluisteren, de Schutterij, De Harmonie, die zijde hij, altijd op de Grafelijk huis zou kunnen rekenen. Daarna sprak Jonkheer van Ijselstein met de hem eigen geestdrift en welsprekendheid enige woorden van waardering voor Oost, zijne vriendelijke bewoners en onze schone Limburgsche feesten, Aan de Schutterij en Harmonie scheen geen einde te komen. Voor half negen hield de rij op en zo liep dit schone feest zonder rustverstoring of ongeregeldeheid ten einde. De duizenden vreemdelingen van Waalsche dorpen, Grönsveld, Heugem, St Geertruid, Maastricht, enz zullen 't met ons moeten getuigen, dat Oost heerlijk weet feest te vieren.

Ingezonden door de secretaris P. Pinckaers.

door de afgetreden koningin. Vervolgens legt de koning op het vaandel van de schutterij de eed af, waarna hij het zogenaamde koningsbier drinkt uit de schuttenbeker. Na de uitroep: "Leve de koning en de koningin, lang leve de schutterij", wordt traditiegetrouw de cramignon gedanst. Als al die plichtplegingen achter de rug zijn, maakt de schutterij met het koningspaar in haar midden, een rondgang door Oost-Maarland en worden de cafés in het dorp bezocht, meestal tot laat in de avond.

Niet onvermeld mag blijven dat in het jaar 2003 Jan Odekerken erin slaagde voor de derde maal in successie de vogel af te schieten. Hij werd tot keizer van de schutterij uitgeroepen. Slechts drie keizers gingen hem voor.

3. Het koningmeisteken

De datum

De officiële inhuldiging van de koning, genoemd het koningmeisteken, heeft vanaf 1983 in Oost-Maarland plaats op de laatste zondag van augustus. Voordien werd dat feest meestal vier weken na het vogelschieten gevierd. Voor de laatste zondag van augustus is gekozen omdat dan niet alleen de zomervakantie voorbij is, maar meestal ook de bronk- en schuttersfeesten in Eijdsden en omgeving.

De taken van de koningin

Aan dat koningmeisteken gaan drukke weken voor de koningin vooraf. Samen met de oud-koningin maakt ze met de "bugel" een rondgang door Oost-Maarland om geld in te zamelen voor het cadeau dat de koning tijdens het koningmeisteken namens de Oost-Maarlandse gemeenschap zal worden aangeboden. Van oudsher wordt ook de grafelijke familie, de burgemeester en de notaris bezocht met het verzoek een geldelijke bijdrage in de buidel te deponeren. De koningin heeft voordien

De bruidjes bij het koningmeisteken in 1995. Foto: EV6536.

bij de koning geïnformeerd welk cadeau hij wenst te ontvangen. Op zijn beurt biedt de koning bij gelegenheid van het koningmeisteken de koningin ook een cadeau aan, maar dat dient hij uit eigen beurs te betalen. Degenen die bijdragen aan het cadeau voor de koning, worden door de koningin uitgenodigd om deel te nemen aan het koningsmaal, een rijkelijk voorziene koffietafel, die op de dag van koningmeisteken voor de genodigden gereed staat. Voor deelname hieraan worden ook alle gehuwde dames uitgenodigd als de koning gehuwd is en alle ongehuwde dames als de koning vrijgezel is.

Ongeveer drie weken vóór de datum van het koningmeisteken benadert de koningin een aantal jonge meisjes in Oost-Maarland met het verzoek op te treden als bruidjes tijdens het koningmeisteken. Zij begeleiden de koningin die dag. Daarnaast zorgt zij voor de praalwagen en de nodige hofdames, ongehuwd als de koning dat ook is en gehuwd als de koning gehuwd is, die aan weerskanten van de

praalwagen de koningin begeleiden op haar tocht door Oost-Maarland.

De woning van de koning wordt de dag vóór het koningmeisteken door de leden van de schutterij versierd met dennen- of sparrengroen en opgesmukt met kleurige papieren roosjes die door de koningin, samen met een aantal dames, worden gevouwen.

De inhuldiging van de koning

Op de dag zelf, de laatste zondag van augustus, komt om 14.00 uur de schutterij in vol ornaat bij elkaar in het verenigingslokaal. Tevens geven die dag acte de présence: de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile, de Jonkheden van Oost en Maarland en de laatste jaren ook het Tamboer- en Klaroenkorps van de schutterij Sint Mauritius uit Strucht.

Om 14.15 uur begeeft het gezelschap zich op weg naar de woning van de koningin. Daar aangekomen nodigt de kapitein van de schutterij de koningin, haar bruidjes en hofdames uit zich aan

te sluiten bij de stoet, waarna het kleurrijke gezelschap met de praalwagen, waarop het cadeau voor de koning staat uitgestald, een rondgang maakt door Oost-Maarland, die eindigt bij de woning van de koning, waar zijn naaste familie, de eregasten en de genodigden zich reeds bevinden. Tot de eregasten worden onder meer gerekend de grafelijke familie, de pastoor van de parochie, burgemeester en wethouders van de gemeente Eijdsen, de erevoorzitter en ereleden, alsmede de gedecoreerden in de Orde van Broederschap Sebastianus Oost-Maarland.

Vóór de woning van de koning stelt het gezelschap zich op met het gezicht naar de woning, waarna de kapitein de officieren van de schutterij laat uittreden. Hij meldt vervolgens de koning dat de stoet gereed staat voor inspectie. Na de inspectie houdt de voorzitter van het bestuur van de schutterij een toespraak, waarna de koningin op ludieke wijze en soms in dichtvorm, de koning toespreekt en hem het cadeau van de Oost-Maarlandse gemeenschap

Op weg naar de woning van koning P. Hessels, Koningmeisten 1963. Zjang Rousch, Mathieu Pinckaers, Bernard Lucassen, Frans Braeken, Mathieu Jacobs en pastoor Schrijnemakers. Foto: EV6525.

aanbiedt. Vervolgens doen de pastoor en de burgemeester nog hun woordje. Nu is het de beurt aan de koning om zijn cadeau aan te bieden aan de koningin. Hij dankt alle aanwezigen voor hun komst en nodigt het gezelschap uit voor de koffietafel. In optocht en begeleid door de muziek, gaan allen op weg naar de lokaliteit waar het koningsmaal wordt opgediend. Voor de koffietafel speelt de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile de koningscramignon, waarbij de koning en de koningin in de reidans voorgaan.

Nadat de inwendige mens is versterkt en de dorstige kelen zijn gelaafd, wordt het feest voortgezet in de cafés van Oost- Maarland en dat, zoals gebruike-

Den Um. Om dit bronzen beeldje wordt op het OLS gestreden. Het is gemaakt door Teun Roosenburg in 1990. Foto: EV6526.

lijk, tot in de kleine uurtjes. Zowel de kosten van de koffietafel alsook de consumpties die de koning zijn discipelen aanbiedt, zijn voor zijn rekening.

4 Schuttersfeesten

Het Oud Limburgs Schuttersfeest (OLS)

Sinds het ontstaan van de schuttersgilden worden schietwedstrijden georganiseerd. Met handboog, voetboog of buks werd gestreden om het kampioenschap van beste schutter of groep van schutters. In Limburg treffen we rond 1850 schuttersfeesten aan met schietwedstrijden waaraan bijna alle schutterijen uit een dekenaat of provincie deelnamen. In Belgisch en Nederlands Limburg is veelal de zware buks het wapen waarmee wordt gestreden om de hoogste eer.

Vermaard is het jaarlijkse Oud Limburgse Schuttersfeest, het OLS, in de volksmond ook wel "Den Ouwe Limburger" genoemd, dat jaarlijks dertig- tot veertigduizend bezoekers trekt en waaraan meer dan 160 schutterijen deelnemen die, uitgedost in hun bonte historische kledij, zich in een optocht aan de jury en aan het publiek presenteren.

Het belangrijkste evenement op het OLS is ongetwijfeld de schietwedstrijd. Schutterijen afkomstig uit Nederlands- en Belgisch Limburg strijden dan om "den Um", een bronzen beeldje dat de schutterij als tastbaar bewijs van de overwinning op het OLS mee naar huis neemt. Het beeldje is in 1990 ontworpen door de kunstenaar en bewoner van kasteel Oost, Theun Roosenburg en het drukt de emoties uit die met de schietwedstrijden tijdens het OLS gepaard gaan. Theun Roosenburg is in het schutterswezen geen vreemde. Hij werd in 1959 koning van de Schutterij St. Sebastiaan Oost-Maarland en hij voelt zich nog steeds bij het schuttersgebeuren in

zijn dorp nauw betrokken. De naam den Um is afgeleid van de kreet die de schutters slaken als ze het OLS gewonnen hebben: "V'r hebben *um*."

Geschoten wordt door een team van zes schutters per schutterij op houten blokjes of bolletjes, die aan een hooggeplaatst raamwerk zijn bevestigd. Iedere schutter doet drie schoten en per zestal kunnen in totaal 18 punten worden behaald. Het zestal dat de meeste punten behaalt, is winnaar. Bij een gelijk aantal punten heeft een herkansing plaats, totdat uiteindelijk de enige echte winnaar overblijft. De schutterij die den Um of den Ouwe Limburger binnenhaalt, organiseert het jaar daarop het OLS.

Deelname van de schutterij aan het OLS en de bondsfeesten

Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland heeft slechts twee keer, in 1984 in Maasmechelen en in 2000 in Baarlo, kunnen meedoen aan het OLS, omdat de datum, de eerste zondag van juli, meestal gelijk valt met de datum van de bronk in Oost-Maarland en dan gaat de bronk natuurlijk voor. Wel wordt regelmatig en vaak met veel succes deelgenomen aan de bondsfeesten en aan het Zuid-Limburgse federatiefeest.

De Zuid-Limburgse Schuttersfederatie werd in 1948 opgericht door de drie Zuid-Limburgse schuttersbonden. Het exerceren was voor deze bonden belangrijker dan het schieten op de bolletjes of blokjes, waardoor ze zich kansloos achten om den Um op het OLS te winnen. Toch bestond bij de Zuid-Limburgse bonden de behoefte om jaarlijks een groot schuttersfeest te organiseren. Vanaf 1948 organiseert een van de bij de Zuid-Limburgse Schuttersfederatie aangesloten schutterijen het federatiefeest, dat ook wel het kleine OLS wordt genoemd. Dit jaar is de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland aan de beurt.

Schuttersfeest te Oost (1890)

(ingezonden aan het Limburgs Nieuwsblad)

Waar ooit bij dorpsfeesten eendrachtige samenwerking, waar trouwe aanhankelijkheid der bevolking met innige toegenegenheid van de kasteelheer ooit duidelijk mocht blijken, zelden zagen wij daarvan treffender bewijzen van gisteren namiddag bij het schuttersfeest te Oost. 't Gold hier namelijk het plechtige inhalen van den nieuwe Koning der Schutterij, door een gelukkig schot voor twee jaar aangewezen den Hooggeboren Heer Graaf René De Geloës. 't Was alsof de bevolking van Oost met die der overige buurtschappen verenigd, door dit feest had willen uitdrukken, hoe in 't algemeen ons gehele dorp erkent, dat de Hooggeboren Graaf door minzame omgang, nooit verloochende naastenliefde en weldadigheid de harten der ingezetenen voor zich en zijn huis wist te winnen. Aan de grenzen van Oost afgehaald door de Schutterij en de Harmonie St Cécile, werd den nieuwe Koning, wiens aankomst begroet werd met de tonen van ons volkslied, door den secretaris der Schutterij een hartelijk welkom toegesproken, waarop Z.H.G. antwoorde met enige welwillende woorden en een leve de Schutterij. Daarna trokken de Schutterij met hun Koning in 't midden, de Harmonie en ene brede schaarse volks naar het kasteel van Oost. Bijna elk huis was met de Vaderlandse driekleur getooid. Dan defileerde men voor de Grafelijke familie en den Koning wiens komst met gebulder van 't geschut begroet werden trok vervolgens naar de woning van den kapitein om het fraaie geschenk af te halen. Dit kunstwerk, een milieu de tabel van kristal op gedreven zilveren voet uit de magazijnen van den Heer Albard te Maastricht, droeg het opschrift: cadeau de la Schutterij Oost à son Roi, le tres noble Seigneur René Comte De Geloës, offerte le 15 juni 1890, en werd door ene der gehuwde vrouwen aangeboden, daarbij een heerlijke ruiker vereerd, en in ene treffende toespraak de toegenegenheid van de schutters en ingezetenen aan de dag gelegd.

Getroffen beantwoorde den nieuwe Koning deze toespraak. Hij wees er op, hoe zijne voorouders de kastelen van Oost en Eijdsen gedurende twee eeuwen bewoonden, hoe de Schutterij, door een hunner opgericht, steeds in de Grafelijke familie beschermers vond, en beloofd trouw haar bloei te bevorderen. Aan applaus een zestigtal schoten deden den omtrek daveren en een algemeen salvo der schutters beantwoorde de toespraak van den Hooggeboren Heer Graaf. Thans begon het onthaal, schutters, jonge meisjes en gehuwde vrouwen en de harmonie werden onthaald op koffie en taarten, bier en likeuren werden met milde hand aan de duizenden, die op het plein geschaard stonden geschonken, en de gebruikelijke cramignon lokte later de schaar in de rij, er werd lustig gedans. Zelfs oude mannen en vrouwen repten de benen, telkens gingen kruik en fles lustig rond en ten slotte werd in de zalen van het kasteel het druivennat nog voor schutters, harmonie en tal van gasten geplengd, waarbij toost op toost den nieuwe Koning en zijner edele gemalin der Schutterij, der Harmonie enz, gewijd werden. Ook de Weledelgestrenghe Heer Van IJselstein, de gast der Grafelijke Familie, werd niet vergeten, de Heer Coenegracht secretaris der Harmonie, wijdde hem een gelukwens met zijne benoeming als president van 't zanggezelschap St. Pancratius te Heerlen. Welke heildronk in welsprekende woorden door den Heer Van IJselstein werd beantwoord. Tenslotte werd op 't perron van het kasteel door den secretaris van de Schutterij een hartelijk woord van dank tot den nieuwe Koning gericht en door deze in even hartelijke woorden beantwoord. Aan de vitrats scheen geen einde te komen. De muziek deed, Wie Nederlands Bloed en de Brabançonne horen, waarna weder de cramignons werden gespeeld, zodat men al rijend het kasteel verliet. Ere den Hooggeboren Graaf, die zo minzaam de feesten van het dorp en zijne aloude instellingen begunstigt. Ere zijn edele echtgenote, die zich voor het welslagen daarvan zo veel moeite gaf, ere de Schutterij, de Harmonie en al de inwoners van Oost en Eijdsen, die dit feest door hunne deelneming opluisterden, en er toe bijdroegen aan alles in de beste orde te doen aflopen.

Oost-Eijdsen, 16 Juni 1890, De Secretaris P. Pinckaers.

5. De Bronk

Bronkzondag

Een groot aantal schutterijen is ontstaan uit de godsdienstige broedersschappen. Naast hun militaire functie, het beschutten van have en goed, waren de schuttersgilden nauw verbonden met de kerk. Die verbondenheid met de kerk vindt men nu nog vaak terug, zeker in Limburg. In de processies ter ere van het H. Sacrament, die rond Sacramentsdag, officieel 10 dagen na Pinksteren, door onze Zuid-Limburgse dreven trekken, mag een schutterij niet ontbreken.

Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland neemt sinds mensenheugenis deel aan de processie in de parochie Breust-Eijsden, die op zondag 14 dagen na Pinksteren, door Breust, Caestert en de kom van Eijsden trekt. Vroeger, toen

Bronkprocessie Breust-Eijsden. Foto: GS4945, juni 2004.

Oost-Maarland en Mariadorp nog geen zelfstandige parochies waren, deed de processie ook die buurtschappen aan. In de processie lopen de sappeurs van de schutterij voorop met het doel mogelijke obstakels die zich op de processieroute bevinden, te verwijderen. Dan volgt de schutterij in vol ornaat en de andere groepen. Ook in de processie in Mariadorp, die ieder jaar op de voorlaatste zondag van

augustus wordt gehouden, geeft de schutterij acte de présence.

Het ligt voor de hand dat de schutterij, zeker in haar eigen gemeenschap, in de sacramentsprocessie voorgaat. De bronk in Oost-Maarland wordt gevierd op de eerste zondag van juli en de maandag daarop. Op die regel bestaat één uitzondering. De bronk in Mesch wordt één week na de bronk in Eijsden

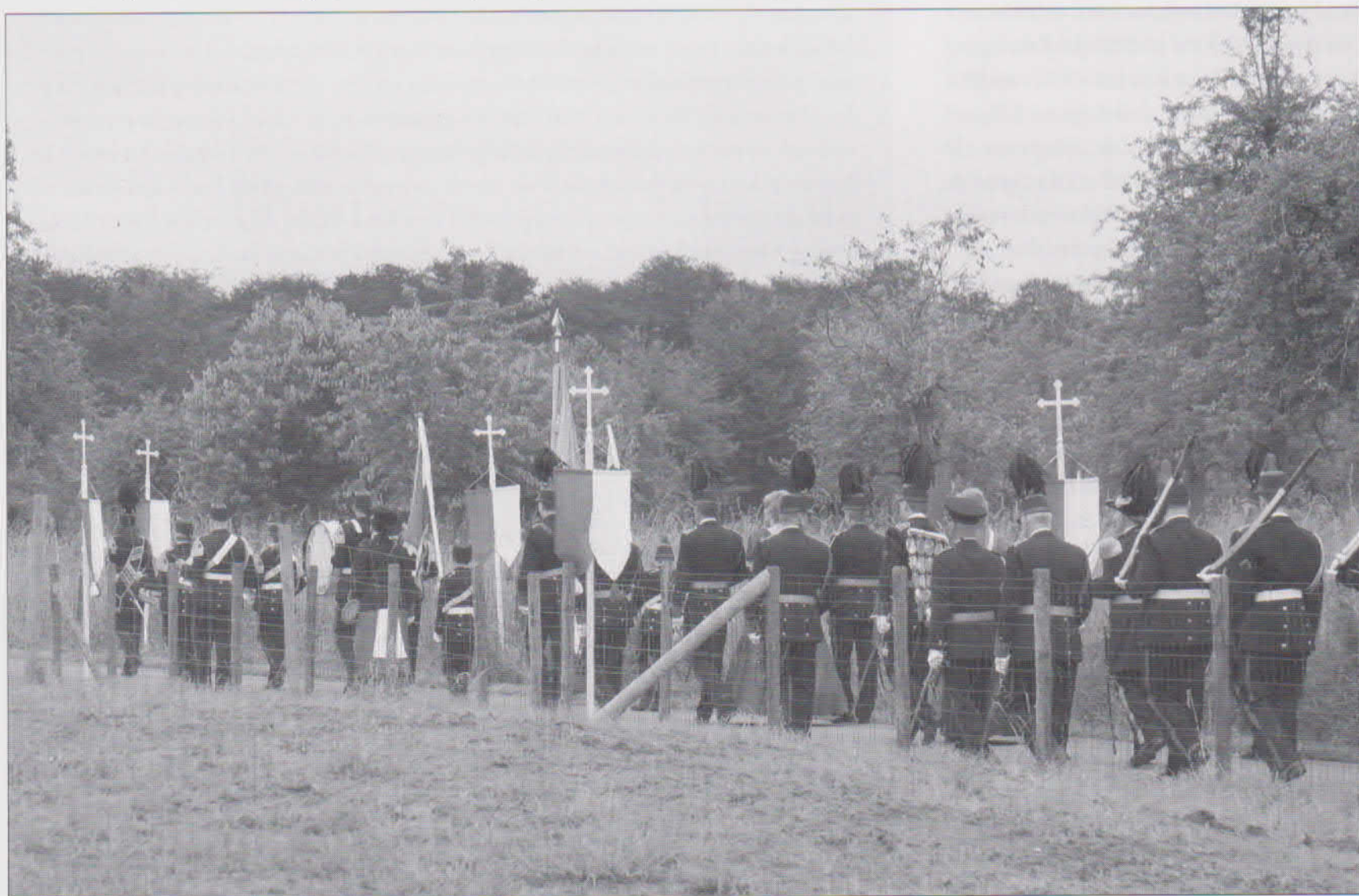
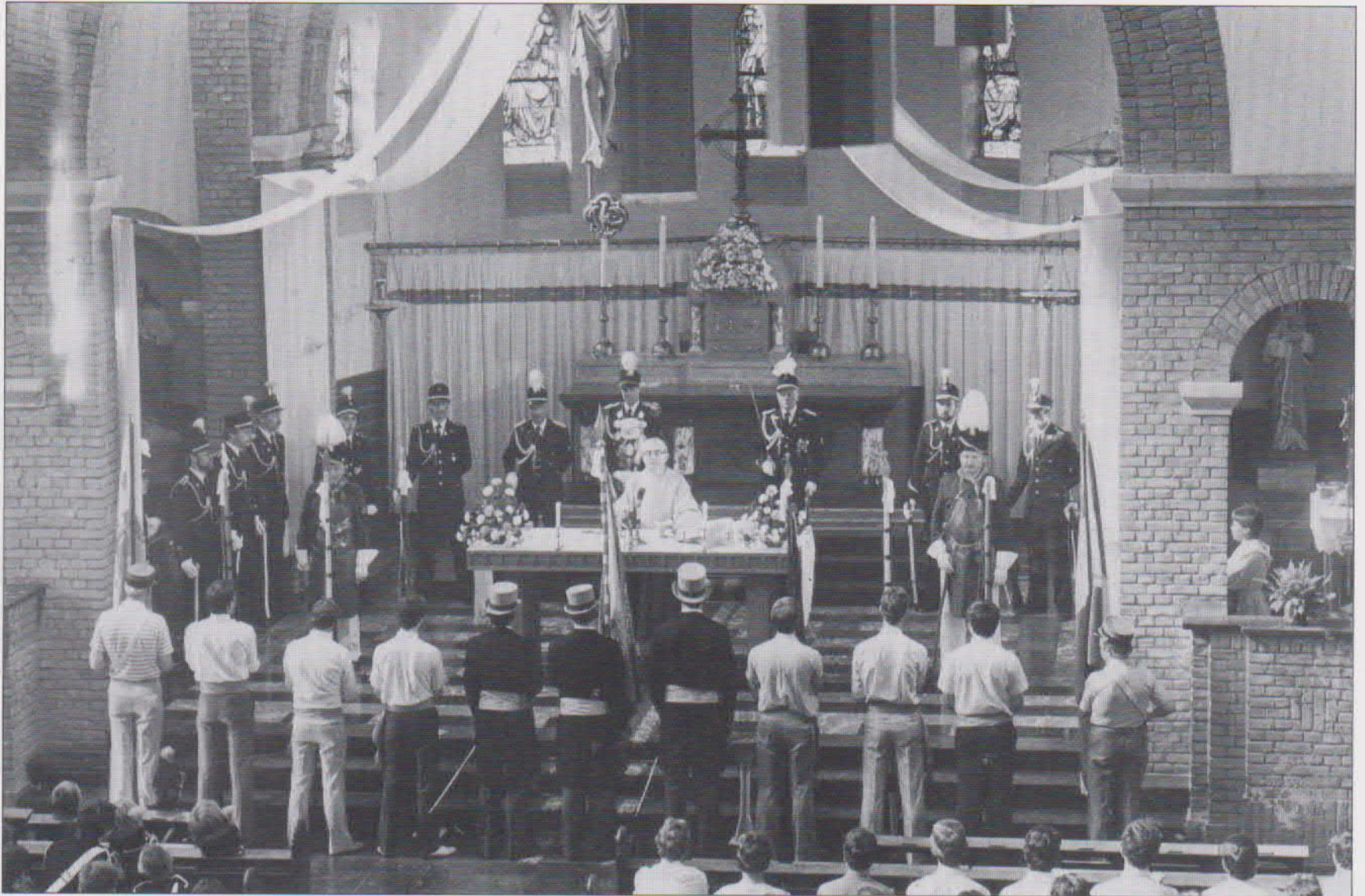

Foto Bronkprocessie Breust-Eijsden. Foto: GS4958, juni 2004.

De schuttemis op bronkmaandag in Oost-Maarland. Pastoor Starmans draagt de mis op. Leden van de schutterij staan naast en achter het altaar. De overheid van de jonkheid van Oost met de standaarddragers staan ervoor. Links en rechts staat een vlaggendrager van de koninklijke harmonie Sainte Cécile. Foto: EV6527, Frits Widdershoven 1984.

gevierd en nu komt het wel eens voor dat dat de eerste zondag van juli is, de zondag dus dat ook Oost-Maarland traditioneel zijn bronk viert. In het verleden is de afspraak gemaakt, dat indien die situatie zich voordoet, de ene keer Oost-Maarland de eerste zondag in juli bronkt en de volgende keer Mesch. In 2000 bijvoorbeeld viel de datum van de bronk in Oost-Maarland en Mesch op dezelfde zondag. Na Mesch in 1984 was het nu de beurt aan Oost-Maarland en vierde de gemeenschap van Mesch haar bronk een week later.

Op zondagmorgen wordt de koning door de schutterij aan zijn woning afgehaald en marcheert men gezamenlijk af naar de parochiekerk. Daar aangekomen stelt de schutterij zich op aan het hoofd van de stoet. Op bevel van de commandant van de schutterij zet de processie zich in beweging. De route wordt om het jaar gewijzigd. Het ene jaar wordt eerst Oost aangedaan en dan loopt de Jonkheid van Maarland met de Koninklijke Oude Harmo-

nie van Eijsden direct achter de schutterij en sluiten de Jonkheid van Oost met de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile de processie. Bij het binnendragen van het Allerheiligste in de kerk speelt in dat geval de Koninklijke Oude Harmonie van Eijsden een processiemars, terwijl onder de offergang in de kerk de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile musicert. Als het jaar daarop de route eerst naar Maarland leidt is de volgorde andersom.

Na afloop van de mis, als de processie ontbonden is, marcheert de schutterij af naar het verenigingslokaal. Menig- een gaat dan zijn dorst lessen in een van de dorpscafés, gaat op familiebezoek of gaat naar huis, waar de koude schotels, de tête de veau en koffie en vlaai gereed staan. 's Avonds wordt in Oost en Maarland de cramignon gedanst, waarbij de Koninklijke Oude Harmonie van Eijsden in Maarland zorgt voor de cramignonmuziek en de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile in Oost.

Bronkmaandag

Bronkmaandag is de grote dag van de schutterij en van de jonkheden van Oost en van Maarland. Ook nu gelden bepaalde regels, waar zowel de jonkheden als de schutterij strikt de hand aan houden. Op maandagmorgen worden twee missen gelezen, één voor de leden en overleden leden van de Jonkheid van Maarland en één voor de leden en overleden leden van de Jonkheid van Oost en van de schutterij. Dit is de sjuttemis. De volgorde van de missen wisselt jaarlijks. Als de sacramentsprocessie op bronkzondag eerst Oost aandoet, dan is op bronkmaandag om 9.00 uur de mis voor de Jonkheid van Maarland en om 10.00 uur de mis voor de Jonkheid van Oost en de schutterij. Het jaar daarop is de volgorde omgekeerd.

Vroeger werd de sjuttemis op de Eijsdense bronkmaandag opgedragen in de kerk van Breust. Oost-Maarland had nog niet de beschikking over een eigen kerkgebouw en behoorde tot de parochie van de H. Martinus van

Breust-Eijsden. Na de mis maakte de schutterij haar opwachting op het kerkhof bij de kerk en werden de namen van de overleden leden van de schutterij voorgelezen. De ceremonie eindigde met een eresalvo gegeven door de geweerdgers. Na afloop van deze plechtigheid op het kerkhof werd eer bewezen aan de pastoor van de parochie en trok de schutterij met de Jonkheid van Oost en de Jonkheid van Caestert samen met de harmonie Sainte Cécile naar kasteel Eijsden, waar eer werd bewezen aan de grafelijke familie en op het binnenplein de cramignon werd gedanst. Na de bouw van de kerk in Oost-Maarland in 1928 bleef de schutterij tot enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog haar doden nog gedenken op het kerkhof van Breust. Dezelfde ceremonie had later ook plaats op het kerkhof in Oost-Maarland. De dodenherdenking op het kerkhof van Oost-Maarland verwaterde echter en verdween helemaal rond 1950.

Deze oude traditie is gelukkig weer in ere hersteld. Op initiatief van Gerard Odekerken kwam in 1983 het bestuur

De schutterij vervulde een belangrijke rol in september 1994 bij gelegenheid van het 50-jarig bevrijdingsfeest. De foto is gemaakt in Mesch op de plaats waar de eerste geallieerde soldaten op 12 september 1944 Nederland binnenkwamen. Foto: EV5584.

van de schutterij samen met de Jonkheden van Oost en Maarland bij elkaar om te bezien op welke wijze deze oude traditie opnieuw vorm zou kunnen worden gegeven. Deze bijeenkomst leidde er toe dat sinds 1983 de dodenherdenking weer plaatsvindt op het kerkhof van Oost-Maarland. Ook die dodenherdenking is aan strikte regels gebonden.

Aansluitend aan de missen op bronkmaandag, stellen de schutterij en de beide jonkheden zich op vóór de kerk en marcheren vervolgens onder leiding van de schutterij af naar het kerkhof. Trekt de processie eerst naar Oost dan loopt de Jonkheid van Oost voorop, gevolgd door de schutterij, terwijl de Jonkheid van Maarland de rij sluit. Het betreden van het kerkhof gebeurt dan aan de kant van Oost, dus aan de westzijde. De Jonkheid van Oost dient in dat geval ook te zorgen voor een bloemstuk en een trompettist voor het blazen van de Last Post. Trekt de processie eerst naar Maarland dan is de volgorde andersom en wordt het kerkhof betreden aan de oostkant, de kant van Maarland dus.

Op het kerkhof aangekomen worden, bij monde van de generaal van de schutterij of diens vervanger, de overleden leden van de schutterij en van de Jonkheden die op het kerkhof in Oost-Maarland of elders zijn begraven, herdacht. Samen met de kapiteins van beide jonkheden legt hij een bloemstuk of krans onder het kruis, dat tegen de kerkmuur op het kerkhof is geplaatst. Sinds 2003 is aan de voet van het kruis een gedenksteen aangebracht, waarop de tekst staat:

*Wij gedenken de leden
Van de broederschap
Der roemwaardige Schutterij
St. Sebastianus Oost-Maarland
Jonkheid van Oost
Jonkheid van Maarland
Die hier of elders rusten in vrede*

Daarna wordt één minuut stilte in acht genomen en kondigt tromgeroffel door een der tamboers van de schutterij het blazen van de Last Post aan, waarna zeven kamers worden geschoten.

Na deze plechtigheid wordt, onder feestelijke muziek van de beide harmonieën, eer bewezen aan de pastoor van de parochie, die zich inmiddels met zijn gevolg, heeft opgesteld vóór de hoofdingang van de kerk. Eer wordt bewezen door middel van het presenteren van de sabels en het zwaaien van de vaandels door de schutterij, de jonkheden en de vaandel dragers van de beide harmonieën en het aanbieden, meestal op ludieke wijze, van cadeaus aan de parochieherder. Het vaandelzwaaien wordt geopend door de schutterij en de richting van de processie dat jaar is weer bepalend voor de volgorde van de jonkheden. De schutterij en de jonkheden worden daarna door de pastoor getraakteerd. Dat neemt heel wat tijd in beslag en de meeste mensen staan reikhalzend uit te kijken naar het moment waarop de pastoor de "rej" (reidans) opent. Uniek is dat de beide Eijsdense harmonieën dan gezamenlijk de mars "Holland Jubelt" ten gehore brengen. Op de muziek van deze mars, die in 6/8 maat is geschreven, wordt de cramignon gedanst. Vervolgens trekt de Koninklijke Oude Harmonie van Eijsden met de Jonkheid van Maarland naar Maarland en de Koninklijke Harmonie Sainte Cécile met de Jonkheid van Oost naar Oost. De schutterij gaat op weg naar het huis van de koning, waar een koffietafel gereed staat.

Het "Sjut maoëke" op bronkmaandag

Nadat bij de koning de inwendige mens is versterkt, maakt de schutterij een rondgang door Oost-Maarland, die eindigt in het verenigingslokaal, waar het "sjut maoëke" plaatsvindt. Aan het opnemen van een aspirant lid

De nieuwe sjut Willem Odekerken drinkt van het sjuttebeer! Op deze foto uit 1987 wordt het sjuttebeer nog gedronken uit een bronzen schaal. In 1989 werd die schaal vervangen door de zilveren beker met de leeuwenkoppen. Deze beker is afgebeeld op pag. 39 Foto: EV6528.

in de Broederschap St. Sebastianus gaat een oud gebruik vooraf. Het bestuur van de broederschap, neemt in het verenigingslokaal plaats achter de bestuurstafel. De aspirant leden, onder voorwaarde dat ze van het mannelijke geslacht zijn, melden zich bij de secretaris (kanselier) van de broederschap met het verzoek te worden ingeschreven als lid. De vroeger bestaande verplichting dat men, om als sjut opgenomen te worden in de broederschap katholiek moest zijn en woonachtig in Oost-Maarland, bestaat niet meer. Aangezien het lidmaatschap aan geen leeftijd is gebonden, kunnen ouders bij wijze van spreken ook hun pasgeborene aanmelden. Na registratie van enkele persoonlijke gegevens en het betalen van het "sjuttegeld", een eenmalige contributie, roept de grootmeester, of bij diens afwezigheid de

kolonel, het lid naar voren met het verzoek met zijn linkerhand de vaandelstok vast te houden en met de andere hand de schuttenbeker, die gevuld is met het sjuttebeer. Vervolgens wordt hem verzocht de eed van trouw af te leggen, die luidt: "Ik beloof trouw aan de broederschap van de roemwaardige Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland." Na het drinken van het sjuttebeer is hij sjut en voor het leven opgenomen in de broederschap. Vóór 1971 had het sjut maoëke om de twee jaren plaats tijdens het vogelschieten op pinkstermaandag. Daarna om de twee jaren op bronkmaandag en sinds 1986 ieder jaar.

6. Ceremoniële begrafenis van een lid van de schutterij

De schutterij begeleidt een overleden lid naar de kerk en naar zijn laatste rustplaats. De kist, waarover het vaandel van de schutterij is gedrapeerd, wordt gedragen door leden van de schutterij. Tijdens de eucharistieviering houdt de hoogste in rang de dodenwacht achter de lijkstaf, waar ook het vaandel staat opgesteld. De officieren en manschappen vormen de erewacht. Een van de officieren van de schutterij houdt tijdens de dienst of op het kerkhof een lijkrede. De ceremonie eindigt op het kerkhof met het spelen van de Last Post.

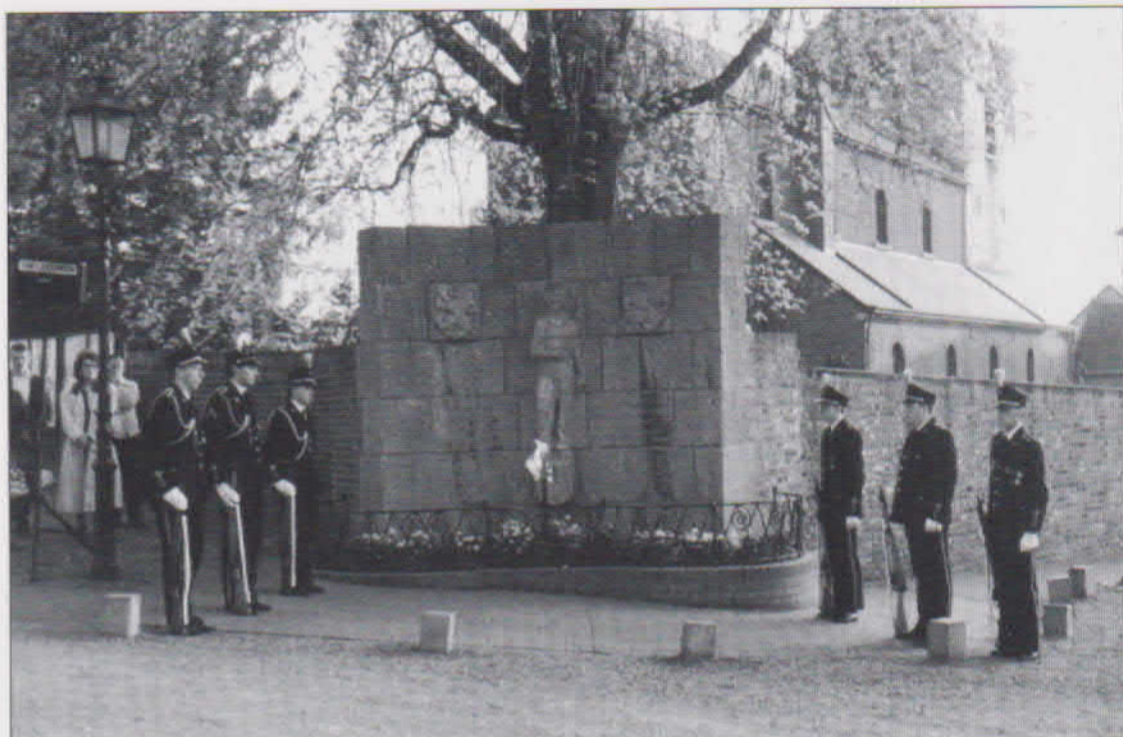

De uitvaartdienst van Vic Raike op 11 oktober 1986; hij overleed op 5 oktober. Leden van de schutterij begeleiden de kist die bedekt is met het vaandel van de schutterij. Foto: EV3359.

VIII. Slot

Naast de traditionele feesten en herdenkingen is de Schutterij Sint Sebastianus Oost-Maarland ook bij andere gelegenheden actief. Ze haalt een nieuwe burgemeester of een nieuwe parochieherder in. Ze geeft acte de présence bij huwelijken en begrafenissen van een lid van de grafelijke familie en ze neemt deel aan de jaarlijkse dodenherdenking op 4 mei bij het monument der gevallen aan de Vroenhof. Ze vormt dan de erewacht. Ook is de schutterij vaak betrokken bij de organisatie van incidentele bijzondere evenementen die in Oost-Maarland en in Eijsden plaatsvinden. Maar vooral doet de schutterij er alles aan om de oude Eijsdense tradities voor het nageslacht in stand te houden.

Dit jaar valt de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland de eer te beurt het Zuid-Limburgse federatiefeest, het kleine OLS, te organiseren. Dat vindt plaats op 18 juli in Oost-Maarland. Verwacht wordt dat meer dan 60 schutterijen hieraan zullen deelnemen. Met hun in historische kledij gestoken keizers en koningen met hun gaden,

Dodenherdenking 1992, Vroenhof Eijsden. Foto: EV6537.

overheid en schutters, tamboerkorpsen, marketentsters, sappeurs en bielemannen, wordt dat ongetwijfeld een kleurrijk spektakel dat veel publiek zal trekken. Dat feest vergt heel wat van het organisatievermogen van de schutterij, maar het is ook een teken dat de roemwaardige Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland, na alle voor- en tegenspoed in de loop der jaren, nu bloeit als nooit te voren.

Het peleton schutters onder commando van Gerard Odekerken tijdens het bondsschuttersfeest in Vijlen, 1987. Foto: EV6532, Frits Widdershoven.

Bijlagen

I. Heren en Vrouwe van de Heerlijkheid Oost (1373-1794)

1373-1386	Jan II van Gronsveld.
1386-1404	Hendrik II van Gronsveld.
1404-1444	Hendrik III van Gronsveld.
1444-1451	Dirk I van Bronckhorst-Batenburg.
1451-1494	Hendrik van Bronckhorst-Batenburg.
1494-1508	Dirk II van Bronckhorst-Batenburg.
1508-1559	Jan I van Bronckhorst-Batenburg.
1559-1563	Willem van Bronckhorst-Batenburg.
1563-1589	Josse van Bronckhorst-Batenburg.
1589-1617	Jan II van Bronckhorst-Batenburg.
1617-1640	Just Maximiliaan van Bronckhorst-Batenburg.
1640-1648	Hieronimus van Berghe, genaamd Trips.
1648-1657	Johan Jacob von Daun.
1657-1693	Antonius Candidus van Hoensbroeck.
1693-1727	Ulricus A. D. H. J. van Hoensbroeck.
1727-1749	Catharina A. Fr. van Hoensbroeck.
1749-1756	Adolf C. S. van Berghe, genaamd Trips.
1756-1761	Catharina A. Fr. van Hoensbroeck.
1761-1794	Guillaume B. A. A. M. de Geloës.

Zjang Rousch krijgt een koninklijke onderscheiding opgespeld door burgemeester E. Duijsens, 1963. Foto: EV6530.

II. Keizers en Koningen van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland

1760	Koning S.V.J. (naam onbekend).
1765	Koning P.H. (naam onbekend).
1769	Koning C.S. (naam onbekend).
1770	Koning J.K. (naam onbekend).
1778	Koning Hendricus Nolens.
1781	Koning J. Moor van Oost.
1783	Koning H.J. (naam onbekend).
1787	Koning H.J. (naam onbekend).
1791	Koning L.J. (naam onbekend).
1818	Keizer L. Huls.
1823	Koning Constantin, graaf de Geloës.
1859	Koning P.H. Pleumeckers.
1860	Koning P.H. Pinckaers.
1862	Koning P.H. Pleumeckers.
1864	Koning P.J. Janssen.
1866	Koning P.H. Pinckaers.
1868	Koning M. Pinckaers.
1870	Koning B. Rompelberg.
1872	Koning H.T. Pinckaers.
1874	Koning P.H. Pleumeckers (zoon van P.H. Pleumeckers: zie 1859 en 1862).
1876	Koning P.H. Pleumeckers (zoon van P.H. Pleumeckers: zie 1859 en 1862).
1878	Koning J.L. Rompelberg.
1880	Koning P.H. Pleumeckers (zoon van P.H. Pleumeckers: zie 1859 en 1862).
1882	Koning P.H. Pleumeckers (zoon van P.H. Pleumeckers: zie 1859 en 1862).
1884	Koning F. Janssen.
1886	Koning J. Janssen.
1888	Koning J. Janssen.
1890	Koning René, graaf de Geloës.
1892	Koning Antoine, Comte de la Boëssière-Thiennes.
1894	Koning Antoine, Comte de la Boëssière-Thiennes.
1896	Keizer Antoine, Comte de la Boëssière-Thiennes.
1898	Koning A. Fucks.
1900	Koning P.H. Pinckaers.
1902	Koning P.H. Pinckaers.
1904	Koning W.A. Janssen.
1906	Koning René, graaf de Geloës.
1908	Koning P. Vliegen.
1910	Koning J. Rousch.
1912	Koning G. Janssen.
1914	Koning C. Janssen.
1920	Koning N. Simons.
1922	Koning N. Simons.
1924	Koning L. Boersma.
1926	Koning J. van Caldenborgh.

1928	Koning J. van Caldenborgh.
1930	Keizer J. van Caldenborgh.
1932	Koning J. van Caldenborgh.
1934	Koning J. Huls.
1936	Koning N. Jacobs.
1945	Koning J. Rousch.
1947	Koning H. Janssen.
1949	Koning W. van de Berg.
1951	Koning J. Houben.
1953	Koning H. Cruets.
1955	Koning H. Stevens.
1957	Koning J. Blom.
1959	Koning T. Roosenburg.
1961	Koning Marcel, graaf de Liedekerke.
1963	Koning P. Hessels.
1965	Koning P. Maas.
1967	Koning P. Huijnen.
1969	Koning H. Odekerken.
1971	Koning G. Odekerken.
1973	Koning B. Wijnands.
1975	Koning H. Partouns.
1977	Koning J. Pennings.
1979	Koning E. Meertens.
1981	Koning T. Nicolaas.
1983	Koning P. Stienen.
1985	Koning J. de Lang.
1987	Koning J. Odekerken.
1989	Koning J. Odekerken.
1991	Koning H. Timmermans.
1993	Koning E. Meertens.
1995	Koning P. Stienen.
1997	Koning J. Heugen.
1999	Koning J. Odekerken.
2001	Koning J. Odekerken.
2003	Keizer J. Odekerken.
2003	Koning J. Nillesen.

III. Koninginnen van de Schutterij St. Sebastianus Oost-Maarland vanaf 1934 tot heden

1934	Neele Hameleers-Hacquier.
1936	Lies Pleumeekers-Janssen.
1945	Maria Henssen-Haenen.
1947	Dien Rousch-Deliège.
1949	Elies Hacquier-Dessart.
1951	Lucie Wolfs.
1953	Nie Pinckaerts.
1955	Mimie Rousch-Cruets.
1957	Mimie Rousch Cruets.
1959	Trienet Bronckers-Vliegen.

1961	Jopie Roosenburg-Goudriaan.
1963	Lizette Hessels.
1965	Karin Odekerken.
1967	Rosalie Rousch.
1969	Finy Spits.
1971	Jozé Adriaens-Peters.
1973	Jozé Adriaens-Peters.
1975	Annie Raike-Janssen.
1977	Jozé Adriaens-Peters.
1979	Finy Odekerken-Spits.
1981	Christel Spits.
1983	Adèle Deliège-Spits.
1985	Theresiane Klippert-Heugen.
1987	Anelize Odekerken-Martens.
1989	Anelize Odekerken-Martens.
1991	Adèle Deliège-Spits.
1993	Mary Lou Lousberg-Odekerken.
1995	Ben Odekerken-Brouwers.
1997	Brenda Heugen-Bömers.
1999	Anelize Odekerken-Martens.
2001	Leonie Rose.
2003	Keizerin Leonie Odekerken-Rose.
2003	Gerrie Nillesen-Deliège.

IV. De samenstelling van het bestuur van de schutterij (2004)

Voorzitter: Gerard Odekerken.
 Vice-voorzitter: Johnny de Lang.
 Secretaris/penningmeester: Pierre Stienen.
 Bestuurslid (keizer): Jan Odekerken.
 Bestuurslid (koning): Jean Nillesen.
 Bestuurslid: Patrick Magermans.
 Bestuurslid: Peter Huijnen.

V. De samenstelling van het bestuur van de Orde Broederschap Sebastianus Oost-Maarland (2004)

Grootmeester: Generaal Jac Rousch.
 Plaatsvervangend grootmeester: Kolonel Gerard Odekerken.
 Kanselier: Kapitein Pierre Stienen.
 Lid: Keizer Jan Odekerken.
 Lid: Koning Jean Nillesen.
 Lid: Majoor Eugene Meertens.
 Lid: 2de Luitenant Guidy Duykers.

